

**UCHWAŁA NR NR XL /226/10
RADY GMINY SKOROSZYCE**

z dnia 30 czerwca 2010 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2010 -2013

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875, z 2007 r. Nr 192, poz. 1394, z 2009 r. Nr 31, poz. 206, Nr 97, poz. 804) Rada Gminy w Skoroszycach u c h w a ł a, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny program Opieki nad Zabytkami na lata 2010 – 2013 zaopiniowany pozytywnie przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Henryk Sokolowski

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Skoroszyce na lata 2010 - 2013

I. WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Dziedzictwo stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Oznacza wartość – materialną lub niematerialną – przekazaną przez przodków i określa naszą kulturę. Zawiera w sobie wszystkie skutki środowiskowe wynikające z interakcji pomiędzy ludźmi a otoczeniem w ciągu dziejów. Jest fundamentem tożsamości danej społeczności.

Zabytki są materialnym śladem przeszłości oraz cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia człowieka. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców. Więzy emocjonalne człowieka lub grupy ludzi z danym zasobem dziedzictwa są czynnikiem kształtującym ich tożsamość społeczną.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Zgodnie z brzmieniem art. 7, ust. 1, pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późniejszymi zmianami) zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy m.in. ładu przestrzennego, kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zapowiadane jest tworzenie warunków prawnych do odpowiedzialnego kreowania i realizowania ochrony dziedzictwa kulturowego przez samorządy terytorialne oraz podjęcie inicjatywy legislacyjnej dla uwzględniania interesów ochrony zabytków w całym ustawodawstwie, jak również stworzenie warunków prawnych do nowego systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami. Artykuł 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami.

Program z założenia zgodny jest z innymi dokumentami o charakterze strategicznym dla gminy w tym zwłaszcza ze Strategią Rozwoju Gminy Skoroszyce przyjętą uchwałą nr XXXIII/153/97 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 4 lipca 1997 r. oraz Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Skoroszyce na lata 2004-2013, który funkcjonuje łącznie ze Strategią Rozwoju Gminy Skoroszyce i jest planem operacyjnym do Strategii. Zawiera on zadania uwzględnione również w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym oraz Budżecie Gminy. Program zgodny jest też z Programem Ochrony Środowiska dla Gminy Skoroszyce przyjętą uchwałą Nr XXV/137/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 28 grudnia 2004 r. i Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich „Złota Ziemia” dla gmin Grodków, Kamiennik, Pakosławice i Skoroszyce z 2006 r. mający na celu przygotowanie obszaru do wykorzystania Środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 na działania podporządkowane programowi Leader. Program uwzględnia również rozwiązania zaproponowane w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skoroszyce przyjętego uchwałą Nr XXXV/225/2001 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 26 listopada 2001 r. oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Głównym celem gminnego programu opieki nad zabytkami jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami gminy Skoroszyce. Cele i priorytety wyznaczone w programie wynikają zarówno z wymagań ustawowych, jak również podporządkowane są głównemu celowi działań samorządu, jakim jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju gminy, prowadzącego do poprawy jakości

życia lokalnej społeczności. Podporządkowane jest temu planowanie strategiczne gminy, które łączy problematykę społeczną, gospodarczą i przestrzenną.

W strategii określone zostały misje rozwojowe gminy:

- stworzenie warunków dla inwestorów;
- wykorzystywanie zasobów i walorów gminy;
- popieranie grup producentów rolnych;
- wspieranie edukacji, kultury i sportu.

Gminny program opieki nad zabytkami realizować będzie tę sferę działań prorozwojowych, która ma na celu poprawę funkcjonowania materialnego dziedzictwa kulturowego decydującego w znacznym stopniu o zasobach i walorach gminy. Program opieki nad zabytkami powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wszelkie działania związane z rozwojem gminy muszą opierać się przede wszystkim na jej zasobach i walorach. Wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego powinno stanowić jedną z głównych polityk gminnych, a procesy rozwoju gminy powinny zachodzić przy zapewnieniu warunków trwania i wzbogacania materialnego dziedzictwa kulturowego. Na dziedzictwo kulturowe człowieka składają się dobra kultury i dobra natury. Zabytki – dawne materialne i niematerialne dobra kultury są ważną częścią składową tego dziedzictwa. Ich ochrona została zadeklarowana jako konstytucyjny obowiązek państwa co zostało zapisane w art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zabytki są nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest dziełem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, a także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki. Czas przemian i II wojna światowa wpłynęły negatywnie na stan zabytków. Poważnym problemem stał się brak środków i społecznego zrozumienia dla idei ochrony naszego dziedzictwa. Przemiany czasu transformacji sprawiły, że liczne zabytki zostały oddane w prywatne ręce – ludzi niejednokrotnie ratujących je przed zagładą, ale także ludzi bardzo często niedoceniających ich wartości pozamaterialnych, nie potrafiących dobrze sprawować opieki gwarantującej ich przetrwanie. Państwo realizuje swoje obowiązki względem zabytków m.in. za pośrednictwem organów samorządowych różnego szczebla. W tym względzie władzom gminy przypisana została istotna rola w kreowaniu ochrony dziedzictwa kulturowego na podległych im terenach. Gminy z jednej strony są właścicielem dużej ilości dóbr kultury materialnej, z drugiej strony dysponują aparatem administracyjnym umożliwiającym prowadzenie właściwej polityki względem tej sfery życia publicznego.

Gmina Skoroszyce jest gminą wiejską. Główną atrakcją turystyczną gminy jest dziedzictwo kulturowe wiążące się głównie z gospodarką rolną. Najcenniejsze zabytki gminy to przede wszystkim obiekty sakralne, zespoły dworskie, parki podworskie oraz zabudowa wsi.

Przedstawiony Program Opieki nad Zabytkami Gminy Skoroszyce na lata 2010-2013, opierający się na innych opracowaniach i dokumentach prawa miejscowego, stanowić będzie ich uzupełnienie i podstawę do działań samorządowych związanych z ochroną dóbr kultury w okresie czterech lat od podjęcia uchwały przez Radę Gminy w sprawie przyjęcia niniejszego programu. Współpraca środowisk samorządowych i konserwatorskich przy realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami powinna przynieść wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, poprawa stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, rozwój społeczno-gospodarczy.

I. PODSTAWY PRAWNE I GŁÓWNE CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568). Ustawa ta wprowadziła obowiązek sporządzania przez samorządy zarówno wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych programów opieki nad zabytkami.

Na podstawie art. 18 ust 2 pkt 15 Ustawy z dnia 5 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2001r. nr 142, poz. 159 z późniejszymi zmianami) oraz art. 87 ust 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), Wójt Gminy Skoroszyce sporządza na okres 4 lat Program Opieki nad Zabytkami Gminy Skoroszyce (art. 87 ust. 3 w/w ustawy). Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez Radę Gminy, po uzyskaniu opinii opolskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu Wójt Gminy Skoroszyce sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia na sesji Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Ogólne wytyczne do sporządzenia programów ujęte są w dokumencie Narodowa Strategia Kultury na lata 2004–2013 przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. oraz jego przedłużeniu Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020 przyjętym w 2005 r. Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury jest Narodowy Program Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego. Program ten jest zgodny z narodowym planem rozwoju oraz założeniami do Krajowego Programu Zabytków. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) określiła zasadnicze cele programów opieki nad zabytkami:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami sporządzono zgodnie z wytycznymi opracowanymi przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków opublikowanymi w 2008 r. w formie poradnika metodycznego.

Celem Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Skoroszyce na lata 2010-2013, opracowanego w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków, jest stworzenie całościowej i wieloletniej strategii ochrony zabytków znajdujących się na terenie gminy Skoroszyce realizowanej w 4-letnich cyklach – etapach, środkami optymalnymi, dostępnymi przez gminę, zarówno prawnymi (zapisy dotyczące ochrony zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego) jak też finansowymi (przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków). Program określa również kierunek podejmowanych przez gminę działań, mających na celu szeroko pojętą ochronę dziedzictwa kulturowego.

Głównym celem gminnego programu opieki nad zabytkami jest wzmocnienie ochrony i opieki nad zabytkami, która jest istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w gminie, poprzez:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikającej z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy;

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków i walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

II. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

II.1. UREGULOWANIA FORMALNO-PRAWNE

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa polskiego i każdego obywatela (tekst Konstytucji RP uchwalony w dniu 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe). W art. 5. Konstytucji RP czytamy: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. W art. 6. ust. 1 napisano „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”, a w art. 86 „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.), regulująca w sposób całościowy pojęcia zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania etc.

- Ochrona zabytków polega na planowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.
- Opieka nad zabytkiem w rozumieniu ustawy sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku, prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury.

Zgodnie z art. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) przez zabytek rozumiana jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Za zabytek nieruchomy uznaje się nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości. Zabytkiem nieruchomym jest krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji.

Za zabytki ruchome uznaje się rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych. Zabytkiem ruchomym są dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytkami archeologicznymi są ślady działalności człowieka znajdujące się w ziemi lub pod wodą, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytkami archeologicznymi są pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa złożone z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy będący tym wytworem, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Artykuł 7 Ustawy z dnia 23 lipca 2007 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określa Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencje zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodne z prawem (Dz.U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1305);
- uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego, o szczególnej wartości dla kultury, przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego;
- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, dotyczące w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia; innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych; w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się również w wielu innych obowiązujących w Polsce ustawach, w tym w:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.);
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.);
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150);
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 92, poz. 880);
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.);
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz.U. z 2001 Nr 13, poz. 123);
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.);
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 673 z późn. zm.).

II.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie Narodowa Strategia Kultury na lata 2004 – 2013 przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. oraz jego przedłużeniu Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 przyjętym w 2005 r. Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. Program ten jest zgodny z narodowym planem rozwoju oraz założeniami do Krajowego Programu Zabytków. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców. Narodowy Program Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego ma określony plan działania. Wytyczone zostały strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

II.3. ORGANY OCHRONY ZABYTEKÓW

Zgodnie z art. 89 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) organami ochrony zabytków są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków (nt. jego zadań zob. art. 90 ustawy);
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków (nt. jego zadań zob. art. 91 ustawy).

Artykuł 90. Ustawy stanowi, że:

Generalny Konserwator Zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego; do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy, w szczególności:

- opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju;
- podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami;
- prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
- wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz przepisach odrębnych;
- organizowanie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków;
- promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków;
- organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich;
- organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych lub rzeczowych;
- opiniowanie wniosków o nadanie odznaki "Za opiekę nad zabytkami"
- współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków;
- podejmowanie działań dotyczących troski o zabytki związane z historią Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności (art. 91.4. Ustawy):

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- sporządzanie, w ramach przyznaných środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie;
- wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;

- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych;
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów;
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach;
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotwórczo-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniotwórczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach.

Przy wojewódzkim konserwatorze zabytków działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotwórczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków wraz z ośrodkami regionalnymi (dla woj. opolskiego w 2006 r. powołany został Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Opolu) – zajmuje się problematyką rozpoznania, dokumentacji i ochrony dziedzictwa kulturowego.

II.4. GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI A AKTY PRAWA WOJEWÓDZKIEGO I MIEJSCOWEGO

Program opieki nad zabytkami Gminy Skoroszyce zgodny jest z dokumentami wojewódzkimi o charakterze strategicznym:

- Wojewódzkim Programem Opieki nad Zabytkami opracowanym w 2007 r. przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Opolu;
- Strategią Rozwoju Województwa Opolskiego na lata 2000-2015, w której dla prawidłowego rozwoju regionu przyjęto zasady:
  - dbałość o instytucje kultury na terenie województwa opolskiego oraz konieczność stworzenia systemu ochrony dóbr kultury;
  - ochrony dziedzictwa kulturowego, wielu obiektów zabytkowych przed zniszczeniem i dewaluacją jako obowiązek społeczności regionu i powinności wobec przyszłych pokoleń;
  - w sferze kultury przyjęto zasadę kreowania dobrego wizerunku regionu;
  - kultura jako czynnik integracji społecznej, musi znaleźć miejsce w planach rozwojowych;
  - tworzenie warunków trwałego zrównoważonego rozwoju poprzez rewitalizację i ochronę środowiska w tym krajobrazu kulturowego.

Program opieki nad zabytkami Gminy Skoroszyce zgodny jest również ze strategicznymi dokumentami gminnymi, wyznaczającymi długofalowe kierunki społeczno-gospodarczego rozwoju gminy i sposoby ich realizacji

- Strategią Rozwoju Gminy Skoroszyce przyjętą uchwałą nr XXXIII/153/97 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 4 lipca 1997 r.;
- Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Skoroszyce na lata 2004-2013;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skoroszyce przyjęte uchwałą Nr XXXV/225/2001 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 26 listopada 2001 r.;
- Programem Ochrony Środowiska dla Gminy Skoroszyce opracowanym przez zespół pod kierunkiem mgr inż. Beaty Podgórskiej [Opole maj 2004 r.], przyjęty uchwałą Nr XXV/137/04 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 28 grudnia 2004 r.;
- Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich „Złota Ziemia” dla gmin Grodków, Kamiennik, Pakosławice i Skoroszyce z 2006 r. mający na celu przygotowanie obszaru do wykorzystania Środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 na działania podporządkowane programowi Leader;
- Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Skoroszyce przyjętym uchwałą Nr IX/46/03 Rady Gminy Skoroszyce z dnia 30 czerwca 2003r. ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 64 z dnia 13 sierpnia 2003 r. pod pozycją 1223;
- Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Sidzina przyjętym uchwałą Nr IX/47/03 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 30 czerwca 2003 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 67 z dnia 5 września 2003r. pod pozycją 1275;
- Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Chróścina przyjętym uchwałą Nr IX/48/03 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 30 czerwca 2003 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 66 z dnia 3 września 2003 r. pod pozycją 1263;
- Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Brzeziny przyjętym uchwałą Nr XXI/109/04 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 69 z dnia 19 października 2004 r. pod pozycją 1860;
- Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Czarnolas przyjętym uchwałą Nr XXI/110/04 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 69 z dnia 19 października 2004 r. pod pozycją 1861;
- Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Gielczyce przyjętym uchwałą Nr XXI/111/04 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 74 z dnia 5 listopada 2004 r. pod pozycją 1957;
- Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Makowice przyjętym uchwałą Nr XXI/112/04 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 72 z dnia 2 listopada 2004 r. pod pozycją 1931;
- Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Mroczkowa przyjętym uchwałą Nr XXI/113/04 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 70 z dnia 25 października 2004 r. pod pozycją 1880;
- Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Pniewie przyjętym uchwałą Nr XXI/114/04 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 70 z dnia 25 października 2004 r. pod pozycją 1881;
- Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Stary Grodków przyjętym uchwałą Nr XXI/115/04 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 71 z dnia 28 października 2004 r. pod pozycją 1916;

Dokumenty te wyznaczają długofalowe kierunki społeczno-gospodarczego rozwoju gminy i sposoby jego realizacji. Celem opracowanych dokumentów jest zapewnienie optymalnego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz stworzenie możliwie jak najlepszych warunków życia jej mieszkańcom. Instrumentem kształtowania polityki przestrzennej gminy, przy uwzględnieniu uwarunkowań wynikłych z ochrony dziedzictwa materialnego są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków

III. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

III.1. OPIS ZASOBU I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY

Gmina Skoroszyce położona jest w południowo-zachodniej części województwa opolskiego w powiecie nyskim. Pod względem geograficznym należy do subregionu Ziemi Nyskiej i położona jest na jej północnym końcu. Rozciąga się na obszarze Niziny Śląskiej częściowo w Dolinie Nysy Kłodzkiej, a po części na Równinie Grodkowskiej. Obszar położony jest na terenach o nieznacznym zróżnicowaniu wysokościowym i genetycznym form. W szczególności na obecny kształt rzeźby wpłynął proces ostatniego na tym terenie zlodowacenia Odry, a także procesy erozji i akumulacji rzecznej Nysy Kłodzkiej. Różnice wysokości na obszarze opracowania mierzone od najwyższej wzniesionych terenów wysoczyzny polodowcowej do najniższych tarasów Nysy Kłodzkiej wynoszą ok. 50 m.

Gmina Skoroszyce graniczy: od północy i zachodu z gminą Grodków; od wschodu z gminami Łambinowice i Niemodlin; od południa z gminą Pakosławice. Gmina zajmuje obszar 10.361 ha (ok. 104 km² co stanowi 1,2 % obszaru województwa opolskiego). W skład gminy wchodzi 10 sołectw: Brzeziny, Chróścina, Czarnolas, Giełczyce, Makowice, Mroczkowa, Pniewie, Sidzina, Skoroszyce i Stary Grodków. Teren gminy zamieszkuje 6.604 mieszkańców. Autochtoniczna ludność prawie nie występuje.

Gmina ma charakter wiejski, a podstawową funkcją gospodarczą jest rolnictwo. 86,6 % jej powierzchni zajmują użytki rolne (grunty orne, sady, łąki, pastwiska). Gmina należy do tych gmin woj. opolskiego, które są stosunkowo dobrze zalesione o korzystnych warunkach wodnych, glebach średniej jakości (klasy IV a i IV b), dobrze utrzymanych. Warto dodać, że gmina Skoroszyce leży w sudeckim regionie klimatycznym. Klimat tej części regionu charakteryzuje się przewagą wpływów oceanicznych, umiarkowanym zróżnicowaniem termicznym, łagodnymi zimami, umiarkowaną ilością opadów i długim okresem wegetacji. Przeważają wiatry z kierunku południowego, zachodniego i północno-zachodniego. Średnia temperatura roczna kształtuje się na poziomie 8,2°C. Średni opad roczny wynosi ok. 650 mm. Otoczenie i środowisko przyrodnicze stwarzają zatem dobre warunki dla gospodarki rolnej.

Gmina Skoroszyce w minimalnym stopniu wykształciła bazę turystyczną. Potencjał noclegowy posiada wyłącznie Dom Rekolekcyjny – Parafialny prowadzony w miejscowości Sidzina przez stowarzyszenie pn. „Wspólnota Wojciechowa”. W ofercie znajduje się 50 miejsc noclegowych, kuchnia z obsługą oraz jadalnia dysponująca ok. 100 miejscami. Ponadto istnieje tu możliwość organizacji kursów, konferencji i uroczystości. Ze względu na różnorodność dziedzictwa kulturowego oraz warunki przyrodnicze zaczyna rozwijać się agroturystyka.

Przez gminę przebiega linia kolejowa oraz droga krajowa nr 46 i droga wojewódzka nr 401 dochodzące do budowanej autostrady A-12 z Berlina do Krakowa. Około 40 kilometrów dzieli Skoroszyce od najbliższych przejść granicznych pomiędzy Polską, a Czechami, które znajdują się w Głuchołazach i Konradowie. Najbliższe duże miasto to Opole oddalone o 50 km i Wrocław, do którego jest 70 km. Przez gminę przechodzi droga wojewódzka Brzeg-Nysa o długości 11,850 m przebiegająca przez Stary Grodków, Chróscinę, Skoroszyce,

Makowice oraz droga krajowa Nysa-Opole o długości 7,620 m przebiegająca przez wieś Sidzina. Pozostałe drogi o długości 34.568 m to drogi powiatowe i o długości 28.614 m drogi gminne. Stan dróg powiatowych i gminnych jest nie zadawalający. Przez gminę przebiega linia kolejowa łącząca miasto Brzeg z miastem Nysa. Teren gminy obsługuje w komunikacji drogowej PKS w Nysie oraz w Brzegu. Wszystkie sołectwa posiadają sieć wodociągową. Na terenie gminy znajduje się Stacja Uzdatniania Wody w Skoroszycach do zaopatrywania w wodę 9 miejscowości, za wyjątkiem Starego Grodkowa który zaopatrywany jest przez Stację Uzdatniania Wody w Grodkowie. Sieć kanalizacyjna obejmuje część zabudowy wiejskiej dwóch wsi: w Skoroszycach o długości 3,5 km z oczyszczalnią mechaniczno - biologiczną typu BIO - BLOK WS - 400 i w Chróście o dł. 3,2 km. z przepompownią ścieków, które tłoczone są do Skoroszyc. Odprowadzanie i unieszkodliwianie ścieków w pozostałych wsiach i nie skanalizowanej zabudowy w/w wsi nie jest zorganizowane. Sieć gazowa o długości 4,3 km, znajduje się tylko we wsi Skoroszyce. Według stanu z 31 grudnia 2000 r. 22 budynki mieszkalne korzystały z gazu sieciowego. W 2001 r. do sieci gazowej została podłączona Publiczna Szkoła Podstawowa i Urząd Gminy. Gospodarka odpadami została uporządkowana na terenie gminy w 1995 r. kiedy to rozpoczęto eksploatację gminnego składowiska odpadów komunalnych we wsi Chróście. Wywozem odpadów komunalnych z posesji oraz obsługą składowiska zajmuje się Zakład Oczyszczania i Wodociągów w Skoroszycach. Sieć energetyczna – przez gminę przebiega linia o mocy 110 KV relacji Grodków-Hajduki. Zaopatrzeniem gminy w energię elektryczną zajmuje się Zakład Energetyczny w Opolu S.A. Eksploatacją sieci i urządzeń średniego i niskiego napięcia zajmuje się Rejon Energetyczny w Paczkowie. Na terenie gminy usytuowanych jest 40 stacji transformatorowych oraz 1 rozdzielnia o mocy 15kV/15kV, z tego 38 stacji stanowi własność ZE Opole S.A, a dwie stanowią własność zakładów, na terenie których są usytuowane. Sieć telefoniczna doprowadzona jest do wszystkich wsi. Na terenie gminy zlokalizowane są dwie centralne telefoniczne we wsi Chróście obsługująca wieś: Chróście, Pniewie i Stary Grodków oraz we wsi Skoroszyce obsługująca pozostałych siedem wsi. Po reformie oświaty w 1999 r. w gminie funkcjonują cztery sześcioklasowe publiczne szkoły podstawowe: w Skoroszycach, Sidzinie, Chróście i Makowicach oraz gimnazjum w Skoroszycach. Każda ze szkół posiada w miarę nowoczesny sprzęt i pomoce naukowe oraz pracownię komputerową. W Skoroszycach i Chróście funkcjonują świetlice szkolne oraz stołówki. W Skoroszycach, Sidzinie i Chróście funkcjonują przedszkola. Przy szkołach podstawowych w Skoroszycach, Chróście i Sidzinie prowadzone są gminno-szkolne biblioteki. W 1999 r. Rada Gminy Skoroszyce utworzyła Gminny Ośrodek Kultury z siedzibą w Chróście. Ponadto na terenie gminy znajduje się 11 świetlic wiejskich w tym 3 istnieją przy remizach OSP w Chróście, w Starym Grodkowie i Makowicach. W każdej miejscowości znajduje się boisko sportowe. Istnieje też 6 klubów sportowych LZS sekcja piłki nożnej i klub sportowy LKS.

Siedzibą władz gminy jest sołectwo Skoroszyce, wieś stosunkowo najbardziej nowoczesna, najlepiej wyposażona w infrastrukturę techniczną, społeczną i usługową. Tu koncentruje się działalność produkcyjna, handlowo-usługowa oraz lokalne życie społeczne.

Dziedzictwo kulturowe gminy posiada niejednorodny charakter zdeterminowany typem jednostki osadniczej – wsią (10 wsi sołectkich) i wiąże się z gospodarką rolną. Wszystkie miejscowości gminy Skoroszyce posiadają średniowieczną metrykę. Stary Grodków wzmiankowany w źródłach już w 1210 r. W 1237 r. wzmiankowany Chróście i Czarnolas, w 1285 r. – Pniewie, a w 1288 r. – Sidzinę. Około 1300 r. lokowano Brzeziny, Gielczyce, Makowice, Mroczkowa i Skoroszyce.

Zabudowę poszczególnych wsi tworzą w przeważającej mierze zabudowania gospodarstw rolnych. Wiejskim budynkom mieszkalnym towarzyszą obiekty gospodarcze związane z produkcją rolną. W gminie zachowało się 263 zabytkowe domy, 31 stodół, 13 budynków gospodarczych, 8 gołębników, 3 obory i 2 spichlerze. Jest to głównie zabudowa z 2 poł. XIX w. i z 1 poł. XX w. Zabudowa ta wpisała się w krajobraz wsi i niezmiennie pełni swoją pierwotną funkcję świadcząc o tradycji miejsca i lokalnym kolorycie.

Na terenie gminy zachowało się również 15 budynków użyteczności publicznej takich jak: szkoły, przedszkola, świetlice, urząd poczty i domy nauczyciela. Zachowały się też trzy zabytkowe remizy strażackie (Makowice, Sidzina i Skoroszyce), zajazd w Makowicach oraz wozownia przy zajeździe w Starym Grodkowie. Okazale prezentują się również budynki stacji kolejowej w Chróście i Starym Grodkowie.

Integralnym elementem wiejskiego pejzażu są zespoły dworskie w Mroczkowej i Skoroszycach. Ruiny dworu znajdują się w Chróście. Ważnymi zabytkami są również trzy parki podworskie zachowane w: Chróście (2 poł. XIX w.), Sidzinie (2 poł. XIX w.) i Skoroszycach (początek XIX w.). Parki dworskie stanowią w większości cenne obiekty przyrodnicze, będące równocześnie dokumentami sztuki ogrodniczej. Wszystkie wpisane są do rejestru zabytków województwa opolskiego. Na terenie gminy znajdują się również pomniki przyrody objęte ochroną prawną. Są to: lipa drobnolistna rosnąca w Mroczkowej (nr rej. 26, lat 250, obwód pnia 480 cm, wysokość 16 m); dąb szypułkowy rosnący w Chróście (nr rej. 354, lat 200, obwód pnia

394 cm, wysokość 25 m) i dąb szypułkowy rosnący w lesie w Chróście (nr rej. 355, lat 300, obwód pnia 500 cm, wysokość 28 m).

Najcenniejszymi zabytkami w gminie są oczywiście obiekty sakralne, które trwale wpisane w krajobraz wsi, pełnią niezmiennie swoją pierwotną funkcję świadcząc o tradycji miejsca i lokalnym kolorycie. Na terenie gminy znajduje się 9 kościołów (Brzeziny, Chróście, Czarnolas, Makowice, Mroczkowa, Sidzina – 2 kościoły, Skoroszyce i Stary Grodków). Siedem z nich jest objętych ochroną prawną. Ochroną prawną objęte jest wyposażenie kościołów w: Brzezinach, Chróście, Markowicach, Sidzinie, Skoroszycach i Starym Grodkowie

Najstarszą świątynią w gminie Skoroszyce jest wzniesiony w 2 poł. XIII w. kościół pw. Świętej Trójcy w Starym Grodkowie. Na XIV w. datowany jest kościół pw. św. Jadwigi w Skoroszycach. Na XV w. datowane są kościoły znajdujące się w Chróście i Markowicach, a na XVI w. kościół pw. św. Marcina w Brzezinach. Prawie wszystkie zostały przebudowane w XVIII w. Pozostałe świątynie pochodzą z XVII w. (Sidzina) i XIX w. (Czarnolas, Mroczkowa). W gminie znajduje się również 31 kapliczek, 3 zespoły kapliczek w ogrodzeniu kościołów, 4 kaplice cmentarne i dzwonnica w Skoroszycach. Trzy rzeźby Jana Nepomucena znajdujące się w Makowicach, Sidzinie i Skoroszycach wpisane są do rejestru zabytków. Prawnie chroniony jest też średniowieczny krzyż pokutny z Chróście. Warto dodać, że w gminie zachowały się również trzy zabytkowe plebanie w Makowicach, Sidzinie i Skoroszycach

Na terenie gminy zachowało się również osiem zabytkowych cmentarzy. Najstarszy z nich, założony został w 1 poł. XIX w. w Sidzinie. Najstarszy nagrobek na tym cmentarzu pochodzi z 1906 r. Cennymi zabytkami są również założone w 2 poł. XIX w. cmentarze rzymsko-katolickie w: Starym Grodkowie (najstarsze nagrobki z lat 1845 i 1872), Skoroszycach (najstarszy nagrobek z 1897 r.), Czarnolesie (najstarszy nagrobek z 1899 r.) i Makowicach (najstarszy nagrobek z 1916 r.). Z 1 poł. XX w. pochodzi cmentarz rzymsko-katolicki w Chróście na którym najstarszy nagrobek pochodzi z 1940 r. Prawnie chroniony jest jedynie cmentarz parafialny w Skoroszycach (nr 280/90). Cmentarze są ważnym dziedzictwem kulturowym są cmentarze. Równie istotne z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego są tereny zieleni pocmentarnej z cennymi zabytkami sztuki sakralnej, zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych. Usytuowane są przeważnie w otoczeniu zespołów kościelnych, co widoczne jest w miejscowościach: Czarnolas, Mroczkowa, Sidzina, Skoroszyce, Stary Grodków.

Większość obiektów sakralnych gminy znajduje się w dobrym stanie technicznym, są użytkowane zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem i poddawane systematycznym pracom konserwatorskim.

Do elementów zachowanego dziedzictwa kulturowego należą również stanowiska archeologiczne usytuowane na terenach wsi Chróście, Mroczkowa i Sidzina. Ochrona środowiska kulturowego w formie zachowania wszystkich obiektów, zespołów i terenów uznanych kiedykolwiek za podlegające ochronie lub zaliczonych ze względu na wiek do obiektów czy obszarów chronionych niezależnie od ich przydatności lub możliwości współczesnego ich wykorzystania nie jest możliwe do spełnienia we wszystkich przypadkach i aspektach, biorąc pod uwagę względy ekonomiczne jak i społeczne odczucia potrzeby ochrony i rewaloryzacji obiektów i ich bezpośredniego sąsiedztwa.

III.2. BRZEZINY

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. (BRYSYN MAGNUM). Jako BRESIN i GROSS BRIESEN wymieniona jest w 1369 r. W 1743 r. funkcjonowały zapisy GROS BRIESEN I BRZEZINY, a w 1825 r. zapisy: BRIESEN GROSS I GROSSBRIESEN. W 1887 r. posługiwano się zapisami BRZEZINY, GROSS BRIESEN I BRIESEN. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od wyrazu brzezina, co oznacza las brzoźowy.

Miejscowość położona jest 165-168 m.n.p.m. Lokowana zapewne pod koniec XIII w. na tzw. prawie niemieckim. W 1302 r. wzmiankowano w źródłach kościół, który w 1651 r. wymieniono w dokumentach jako częściowo murowany, częściowo drewniany. Obecny, filialny pw. św. Marcina wzniesiony w XVI/XVII w., przebudowany w 1837 r.

Najcenniejsze

zabytki:

Kościół filialny pw. św. Marcina

Kościół filialny pw. św. Marcina datuje się na XVI/XVII w. Zabytek jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru pod nr 1142/66 na podstawie decyzji z 12.02.1966 r. Przebudowany gruntownie w 1837 r. przez Nehlerta, mistrza murarskiego z Więcmierzyc. Wieżę dobudowali lub podwyższyli w 1810 r. cieśle Józef i Franciszek Dominicus, Franciszek Zulguta i Franciszek Barnert. Kościół spłonął w czasie działań wojennych w 1945 r. Odbudowano go w 1957 r. i restaurowano w latach 1975-1976. Należy do parafii kościoła rzymskokatolickiego w Makowicach (dekanat Skoroszyce, diecezja opolska).

Świątynia nie posiada wyraźnych cech stylowych. Korpus kościoła tworzą prezbiterium i szersza, wyższa nawa wzniesiona na rzucie zbliżonym do kwadratu. Do jednoprzęsłowego, zamkniętego trójbocznie prezbiterium przylega od północy zakrystia. Nawa z węższym przęsłem od zachodu, mieszczącym chór muzyczny, nad którym nadbudowano wieżę. Do nawy od strony północnej przylega kruchta, od południa przy narożniku zachodnim przybudówka mieszcząca schody na chór muzyczny. Prezbiterium nakryte jest sklepieniem kolebkowym z lunetami. W nawie sklepienie ceglaste, wydzielone przy ścianach gurtami. W zakrystii sklepienie kolebkowe. Chór muzyczny murowany, odsklepiony trzema przęsłami, z których środkowe żaglaste, skrajne kolebkowo-krzyżowe, otwarty trzema arkadami; pomieszczenie na piętrze otwarte analogicznie i podobnie przesklepione. W bocznych ścianach nawy wnęki zamknięte łukiem spłaszczonym. Okna zamknięte półkoliście. Na zewnątrz prezbiterium opięte w zamknięciu szkarpami o jednym uskoju. Fasada zachodnia trójdzielna, z wieżą występującą nieznacznie przed lico muru. Na osi wejście z obudową występującą ku przodowi, tworzącą wnękę zamkniętą półkoliście, zakończone szczytem ze spływami i odcinkami przyczółków, analogiczne przyczółki nad przybudówką schodową od południa i nad zakrystią. Kruchta od północy z wejściem zamkniętym półkoliście i szczykiem ujętym spływami i trójkątnym niskim przyczółkiem. Dachy siodłowe kryte dachówką. We wnętrzu zachowała się część zabytkowego wyposażenia, w tym m.in. marmurowa, przyścienna kropielnica i dwa krucyfiksy: barokowy i ludowy. Wyposażenie kościoła jest prawnie chronione poprzez wpis do rejestru (Ks.B.t.II-473/68 z 19.10.1968 r.).

Kościół otoczony jest murem z XVII w., wzniesionym z kamienia polnego, oszkarpowanym, w którym po stronie północnej znajduje się murowana bramka z 1682 r.

Obiekty   nieruchome   ujęte   w ewidencji   zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Lokalizacja
1.	Brzeziny	Kościół filialny p.w. św. Marcina		61	
2.	Brzeziny	Ogrodzenie kościoła z bramką		61	
3.	Brzeziny	Kaplica cmentarna przy murze kościelnym		61	
4.	Brzeziny	Kapliczka			przy domu nr 32
5.	Brzeziny	Kapliczka			przy domu nr 58
6.	Brzeziny	Szkoła podstawowa		62	
7.	Brzeziny	Obora		2	
8.	Brzeziny	Dom		6	
9.	Brzeziny	Dom		12	
10.	Brzeziny	Dom		13	
11.	Brzeziny	Dom		15	
12.	Brzeziny	Budynek gospodarczy		15	
13.	Brzeziny	Dom		18	
14.	Brzeziny	Dom		19	
15.	Brzeziny	Dom		20	
16.	Brzeziny	Dom		21	
17.	Brzeziny	Dom		23	
18.	Brzeziny	Dom		27	
19.	Brzeziny	Dom		30	
20.	Brzeziny	Dom		32	

21.	Brzeziny	Dom		35a	
22.	Brzeziny	Dom		37	
23.	Brzeziny	Dom		46	
24.	Brzeziny	Dom		49	
25.	Brzeziny	Dom		57	
26.	Brzeziny	Dom		51	
27.	Brzeziny	Dom		59	
28.	Brzeziny	Dom		60	
29.	Brzeziny	Dom		64	
30.	Brzeziny	Budynek gospodarczy		38	
31.	Brzeziny	Dom		71b	
32.	Brzeziny	Dom		78	
33.	Brzeziny	Dom		81	
34.	Brzeziny	Dom		84	
35.	Brzeziny	Dom		87	
36.	Brzeziny	Trafostacja			po między domami nr 71 i 72
37.	Brzeziny	Dom		75	

Spośród tych 37 zabytków tylko kościół pw. św. Marcina jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Pozostałe obiekty zabytkowe należy chronić uwzględniając je w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ujmując w gminnym programie opieki nad zabytkami.

III.3. CHRÓSCINA

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1223 r. jako CROSTINA. W 1237 r. nazwę miejscowości zapisywano CROSCINA, a ok. 1300 r. – CRESTINA VEL VALKINOW. Jako FALKENOW CURIA IN CROSSCHIN wymieniona jest w 1344 r. W 1638 r. funkcjonował zapis FALCKENAU, później KROSCHEN. W latach 1743 i 1756 funkcjonował zapis FALCKENAU. W 1784 r. posługiwano się zapisami FALCKENAU i KROSCHEN. Od 1945 r. funkcjonuje nazwa CHRÓSCINA NYSKA. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od wyrazu chróst, gąszcz, zarośla oraz suche gałęzie.

Miejscowość położona jest 175-187 m.n.p.m. Powstała we wczesnym średniowieczu. Poświadczona w źródłach pisanych w 1237 r. Z przeprowadzonych w latach 30. XX w. badań powierzchniowych wynika, że ziemie, na których w XIII w. lokowano wieś, zasiedlone były w IX-XI w. Na XIV-XV w. archeolodzy datują grodzisko położone na terenie parku, w pobliżu strumyka. W 1370 r. wzmiankowano kościół w Chróscinie. Obecny wzniesiono w XV w. Obok kościoła znajdował się cmentarz otoczony murem gotyckim. W pobliżu muru stały cztery krzyże pokutne, które nie zachowały się do czasów obecnych. Zachował się natomiast średniowieczny krzyż pokutny znajdujący się w pobliżu plebani.

Pod koniec XVIII w. po zachodniej stronie wsi (Kroszyn), po południowej stronie drogi relacji Stary Grodków-Wojnowiczki, na prawym brzegu rzeczki Starej Strugi, założono zespół dworsko-folwarczny. Była to najprawdopodobniej fundacja hrabiowskiego rodu von Rothkirch, uzupełniana przez kolejnych właścicieli. Zespół – Powstający w trzech fazach – składał się z trzech zasadniczych elementów: członu rezydencjalnego złożonego z dworu (koniec XVIII w.) i parku krajobrazowego (XIX w.), podwórza folwarcznego z zespołem szklarni oraz domów robotników folwarcznych (XIX w.).

Dwór wzniesiono pod koniec XVIII w. w stylu barokowym na planie prostokąta rozwiniętego wzdłuż osi wschód-zachód. W 2 poł. XIX w. dwór otoczono parkiem krajobrazowym. W 1845 r. właścicielem majątku w Chróscinie był hrabia von Rothkirch. Miejscowość liczyła 29 gospodarstw i 43 domy, w których mieszkało 239 mieszkańców. W 1877 r. majątek przeszedł na własność rodziny Mówes. W jej rękach pozostał do 1945 r. W XVIII i XIX w. w miejscowości kwitło ogrodnictwo szklarniowe rozciągające się na obszarze ok. 30.000 m². Uprawiano głównie kwiaty – goździki. Spore zyski mieszkańcom przynosiła również hodowla ryb. We wsi

funkcjonowała fabryka maszyn „Wolf”, dwa zakłady produkcyjne, a także sklep i cztery gospody. W 1734 r. wzniesiono szkołę – nowszy budynek zbudowano w 1851 r. Z XIX w. pochodzi zabytkowa zabudowa wsi oraz dworzec kolejowy. W 1881 r. właścicielem majątku w Chróście i gospodarzem miejscowego dworu był Karl Fridrich Daniel Möwes. Po nim od 1891 r. majątkiem zarządzał jego syn Karl. Ostatnią właścicielką była Henriette Louise Werner z domu Möwes. 1939 r. we wsi mieszkało 1055 osób. Po zakończeniu II wojny światowej ludność autochtoniczna nie przyjęła polskiego obywatelstwa i – w ramach ustaleń międzynarodowych – została wywieziona do Niemiec. W ich miejsce przywieziono repatriantów i z Kresów Wschodnich. Po 1945 r. majątek przejął Skarb Państwa i utworzono w nim PGR (Stary Grodków). W 1961 r. znajdujące się na jego terenie szklarnie przyłączono do Zakładu Szklarniowego w Chróście stanowiącego własność Kombinatu Ogrodniczego Opole. W 1992 r. majątek przeszedł na własność Agencji Nieruchomości Rolnych.

Warto dodać, że w Chróście znajdują się dwa pomniki przyrody: ponad 200-letni dąb szypułkowy o obwodzie pnia 394 cm i wysokość 25 m (nr rej. 354) oraz rosnący w lesie 300-letni dąb szypułkowy o obwodzie pnia 500 cm i wysokość 28 m (nr rej. 355).

Najcenniejsze

zabytki:

Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła

Kościół usytuowany jest pośrodku wsi, po północno-wschodniej stronie drogi relacji Chróście-Stary Grodków. Po raz pierwszy wzmiankowany go w 1370 r. Obecny, zdaniem historyków sztuki, pochodzi z XV w. lub z 1 poł. XVI w. Wzniesiono go na planie prostokąta w stylu gotyckim. Liczne przebudowy zatępiły jego cechy stylowe. W 1820 r. przebudowano lub dobudowano wieżę. Kościół został zniszczony w 1945 r. M.in. uszkodzeniu uległa górna część wieży, dach i sklepienia. Pożar strawił wnętrze. Spłonęło historyczne wyposażenie świątyni, w tym ołtarz główny dłuta Hartmana. Kościół odbudowano w 1946 r. W 1966 r. wpisano go do rejestru zabytków woj. opolskiego (nr rej. 1143/66 z 12.02.1966 r.). Kościół należy do dekanatu grodkowskiego diecezji opolskiej. Bryła budowli jest zwarta symetryczna. Korpus nawowy i nieco węższe – zamknięte prosto – prezbiterium równej wysokości, kryte wysokim dachem dwuspadowym. Zakrystia i dobudówka schodowa, dwukondygnacyjne kryte przedłużoną połączy dachu prezbiterium. Kruchta boczna kryta dachem dwuspadowym. Nad całością dominuje masywna, czworoboczna, trójkondygnacyjna wieża kryta stropem żelbetowym, zwieńczona żelbetową latarnią. Przy południowej ścianie wieży półkolista wieżyczka schodowa kryta dachem wielopołaciowym. W narożach nawy i prezbiterium oraz między osiami okiennymi szkarpy. Nawa jednoprzestrzenna, trójprzęsłowa, kryta sklepieniem kolebkowym z lunetami. Prezbiterium nieco węższe, dwuprzęsłowe, kryte sklepieniem kolebkowym z lunetami. Wnętrze surowe, bez cech stylowych, ściany gładko tynkowane bez podziałów i dekoracji. Łuk tęczy o wykroju półkolistym. W północnej ścianie prezbiterium, w polach wyznaczonych przez lunety szerokie, zamknięte łukiem odcinkowym okna dawnej loży. Świątynię otaczał cmentarz. Do dziś zachowały się pozostałości murewanego ogrodzenia otaczającego kościół i cmentarz. W pobliżu ogrodzenia stały cztery krzyże pokutne, które zaginęły

Park krajobrazowy

Park krajobrazowy z 2 poł. XIX w. Wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego pod numerem Ks. At. I-49/81. Zajmuje powierzchnię 3,89 ha. Był niegdyś częścią członu rezydencjonalnego w zespole dworsko-folwarcznym. Po wzniesionym w XVIII w. dworze usytuowanym w północnej części parku pozostały jedynie ruiny. Park krajobrazowy założono na płaskim terenie, na prawym brzegu Starej Strugi. Posiada kształt nieregularnego wieloboku rozwiniętego wzdłuż osi północ-południe. Granice parku wyznaczają: od północy Stara Struga, od południa droga relacji Chróście-Wojnowiczki, od zachodu podwórze folwarczne, a od wschodu – zabudowa wsi. W północnej części parku znajduje się staw połączony ze Starą Strugą. Od południowego-zachodu staw otacza grobla w formie alei lipowej biegnącej pomiędzy stawem i kanałem płynącym w stronę podwórza folwarcznego. Drzewostan parku stanowią: lipy, klony i grupa platanów w części zachodniej. Park słynął z nasadzeń rzadkich okazów drzew i krzewów. Na obszarze parku umiejscowione jest stanowisko archeologiczne – grodzisko średniowieczne z XIV-XV w. Nieopodal parku znajdują się ruiny dworu wzniesionego w stylu barokowym pod koniec XVIII w. Dwór zniszczono w 1945 r.

Grodzisko

Grodzisko z XIV-XV w. położone jest w parku krajobrazowym, w pobliżu Starej Strugi. Zidentyfikowano je w trakcie badań powierzchniowych w okresie międzywojennym oraz w 1958 r. Jest to stożkowy nasyp na planie koła, którego zbocza opadają stromo ku podstawie. Grubość warstwy kulturowej na stożku dochodzi do 50 cm. W jednym z sondaży odkryto resztki budowli murowanej. Inne pozostałości po tej budowli znajdują się w pobliżu grodziska. Na stanowisku archeologicznym znaleziono kilka ułamków toczonych naczyń, barwy szarej i ceglastej. Grodzisko to jest prawie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków Nr A-600/81.

Spichlerz

Spichlerz wzniesiono w 1 poł. XIX w. z ówczesnego właściciela majątku w Chróścinnie. Zbudowany został na rzucie prostokąta. Jest on częściowo podpiwniczony, trzykondygnacyjny, nakryty dachem naczółkowym. Do II wojny światowej spichlerz pełnił swoją pierwotną funkcję magazynową.

Średniowieczny krzyż pokutny

Znajduje się w sąsiedztwie plebanii (w ogrodzie) kościoła pw. św. Michała Archaniola. Wykonano go z granitu w XV w. Wykonano go z granitu. Jest ślaski, łaciński, nieco pochylony. Głowa krzyża o węższym przekroju, jedno ramię nieco krótsze, kontury krzyża nieregularne. Zabytek wpisany jest do rejestru zabytków pod nr Ks.B.t.V-789/89 z 30.09.1989 r.

Obiekty _____ nieruchomości _____ ujęte _____ w ewidencji _____ zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Chróścina	Kościół parafialny p.w. św. Michała Archaniola	Dolna	6	
2.	Chróścina	Park krajobrazowy w zespole dworskim	Ogrodowa		
3.	Chróścina	Wieża kościelna	Dolna	6	
4.	Chróścina	pozostałość ogrodzenia kościoła parafialnego	Dolna	6	
5.	Chróścina	kapliczka			przy domu ul. Dolna 3
6.	Chróścina	Kapliczka	Ogrodowa	54	
7.	Chróścina	Kapliczka	Ogrodowa	57	
8.	Chróścina	Dwór - ruina	Ogrodowa		
9.	Chróścina	Szkoła	Dolna	2	
10.	Chróścina	Komenda Policji	Ogrodowa	42	
11.	Chróścina	Stacja PKP	Ogrodowa		
12.	Chróścina	Dom dróżnika PKP	Kolejowa	12	
13.	Chróścina	Magazyn	Ogrodowa	48	
14.	Chróścina	Trafostacja	Ogrodowa		
15.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	7	
16.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	9	
17.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	19	
18.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	23	
19.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	30	
20.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	31	
21.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	41	
22.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	43	
23.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	54	
24.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	55	
25.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	59	
26.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	65	
27.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	69b	
28.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	78-80	

29.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	66-68	
30.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	88a	
31.	Chróścina	Stodoła	Ogrodowa	88a	
32.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	88d	
33.	Chróścina	Dom	Dolna	11	
34.	Chróścina	Dom	Dolna	20	
35.	Chróścina	Dom	Dolna	21	
36.	Chróścina	Dom	Drzewna	1	
37.	Chróścina	Dom	Kolejowa	1	
38.	Chróścina	Dom	Kolejowa	2	
39.	Chróścina	Dom	Kolejowa	3	
40.	Chróścina	Dom	Kolejowa	6	
41.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	1	
42.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	2	
43.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	13	
44.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	17	
45.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	20	
46.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	24	
47.	Chróścina	Stodoła	Kroszyńska	27	
48.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	33	
49.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	35	
50.	Chróścina	Dom	Leśna	1	
51.	Chróścina	Dom	Mała	6	
52.	Chróścina	Dom	Mała	10	
53.	Chróścina	Dom	Parkowa	2	
54.	Chróścina	Dom	Parkowa	4	
55.	Chróścina	Dom	Polna	2	
56.	Chróścina	Dom	Stara	1	
57.	Chróścina	Dom	Stara	3	
58.	Chróścina	Dom	Stara	5	
59.	Chróścina	Dom	Stara	6	
60.	Chróścina	Dom	Stara	10	

Tylko dwa spośród tych zabytków są prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Pozostałe należy chronić uwzględniając je w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ujmując w gminnym programie opieki nad zabytkami.

III.4. CZARNOLAS

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1237 r. jako PETERSHEIDE. Na przełomie XIII i XIV funkcjonował zapis PETYRYSHEIDE, natomiast w III ćw. XVII w. PETERSHEYDE. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od niemieckiego wyrazu las – zarośla Piotra.

Miejscowość położona jest 215-230 m.n.p.m. Lokowano ją w XIII w. W 1302 r. wzmiankowany jest w źródłach kościół.

Najcenniejsze

zabytki:

Kościół filialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej

Usytuowany jest we wschodniej części miejscowości, przy drodze głównej. Wzniesiono go w stylu neogotyckim w 1890 r. na miejscu poprzedniego z 1789 r. We wnętrzu zachowała się część zabytkowego wyposażenia, w tym m.in. barokowa rzeźba św. Jana Nepomucena i ludowa rzeźba Chrystusa Wokół kościoła zachował się częściowo (zwłaszcza od strony wschodniej) mur wzniesiony z kamieni polnych, oszkarpany. Kościół należy do parafii rzymskokatolickiej w Skoroszycach (dekanat Skoroszyce, diecezja opolska).

Obiekty nieruchomości ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Czarnolas	Kościół p.w. MB Częstochowskiej			
2.	Czarnolas	Ogrodzenia kościoła			
3.	Czarnolas	Kaplica - dzwonnica			
4.	Czarnolas	Kaplica cmentarna przy kościele			
5.	Czarnolas	Kapliczka			na przeciw domu nr 76
6.	Czarnolas	Kapliczka			przy domu nr 51
7.	Czarnolas	Kapliczka			przy domu nr 94
8.	Czarnolas	Kapliczka			przy domu nr 99
9.	Czarnolas	Kapliczka			na przeciw domu nr 101
10.	Czarnolas	Budynek byłej szkoły podstawowej		33	
11.	Czarnolas	Dom		1	
12.	Czarnolas	Dom		2	
13.	Czarnolas	Dom		10	
14.	Czarnolas	Dom		17	
15.	Czarnolas	Stodoła		17	
16.	Czarnolas	Dom		18	
17.	Czarnolas	Dom		19	
18.	Czarnolas	Stodoła		29	
19.	Czarnolas	Dom		44	
20.	Czarnolas	Dom		49	
21.	Czarnolas	Dom		50	
22.	Czarnolas	Dom		76	
23.	Czarnolas	Dom		77	
24.	Czarnolas	Dom		81	
25.	Czarnolas	Dom		83	
26.	Czarnolas	Stodoła		83	
27.	Czarnolas	Dom		86	
28.	Czarnolas	Dom		87	
29.	Czarnolas	Dom		89	
30.	Czarnolas	Dom		90	
31.	Czarnolas	Stodoła		90	
32.	Czarnolas	Budynek gospodarczy		90	
33.	Czarnolas	Dom		95	
34.	Czarnolas	Dom		96	
35.	Czarnolas	Dom		99	
36.	Czarnolas	Stodoła		101	
37.	Czarnolas	Dom		104	
38.	Czarnolas	Trafostacja			przy domu nr 5

Żaden z tych obiektów nie jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego.

Można je jedynie chronić poprzez zapis w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i ujmując w gminnym programie opieki nad zabytkami.

III.5. GIEŁCZYCE

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. jako GELCZICZ MAGNUM. W 1579 r. funkcjonował zapis GELTINDORF a w 1638 r. – GELTENDORFF. W 1743 r. posługiwano się zapisem GÖLTENDORFF, w 1756 r. – GÜLLENDORFF, a w 1784 r. – GELTENDORF. W 1825 r. posługiwano się zapisem GELTESDORF. W XX w. funkcjonował zapis GELTENDORF. Polską nazwę wprowadzono po 1945 r. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi bądź od śląskiej nazwy osobowej Gielk – zgielk. Miejscowość położona jest 167-169 m.n.p.m.

Obiekty   nieruchome   ujęte   w ewidencji   zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Giełczyce	Kaplica p.w. MB Różańcowej			
2.	Giełczyce	Dom		42	
3.	Giełczyce	Dom		7	
4.	Giełczyce	Dom		10	
5.	Giełczyce	Dom		11	
6.	Giełczyce	Dom		16	
7.	Giełczyce	Dom		18	
8.	Giełczyce	Stodoła		27	
9.	Giełczyce	Stodoła		33	

Obiekty   nieruchome   ujęte   w ewidencji   zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Giełczyce	Kaplica p.w. MB Różańcowej			
2.	Giełczyce	Dom		42	
3.	Giełczyce	Dom		7	
4.	Giełczyce	Dom		10	
5.	Giełczyce	Dom		11	
6.	Giełczyce	Dom		16	
7.	Giełczyce	Dom		18	
8.	Giełczyce	Stodoła		27	
9.	Giełczyce	Stodoła		33	

Żaden z tych zabytków nie jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Należy je chronić uwzględniając w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ujmując w gminnym programie opieki nad zabytkami.

III.6. MAKOWICE

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana była w źródłach ok. 1300 r. jako MOCOVITZ I MAKOVITZ. W 1369 r. funkcjonował zapis MOKOWICZ, a w 1638 r. – MOGWITZ. Jako MOGWITZ wymieniano miejscowość również w 1743 r., 1825 r., 1845 r., 1864 r. i 1896 r. W 1936 r. w czasach germanizacji hitlerowskiej wprowadzono zapis BREITENFELD. W 1939 r. w użyciu były zapisy:

MAKOWICE, MOGWITZ i BREITENFELD. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od przydomka Mok.

Miejscowość położona jest 185-198 m.n.p.m. w odległości ok. 12 km na północ od Nysy. Lokowano ją pod koniec XIII w. 1300 r. wymieniony jest proboszcz „Lutold in Mochviz”. Pierwotna budowla kościoła nie jest znana. Obecna świątynia została wzniesiona w XVIII w. na pozostałościach gotyckiej budowli, której fragmenty zachowały się w zrębie murów wieży. Przebudowano ją w 1892 r.

W 1785 r. w Makowicach założono folwark, który należał do niejakiego Kleinera. Pozostała część wsi – z kościołem, parafią i szkołą – była własnością biskupa wrocławskiego. W 1886 r. właścicielem majątku był Josef Heinrich Kattner, z inicjatywy którego najprawdopodobniej wzniesiono piętrowy pałac. Zabytek rozebrano po zakończeniu II wojny światowej. Wówczas zlikwidowano też ogród ozdobny znajdujący się w otoczeniu pałacu. W miejscu ogrodu postawiono remizę strażacką, a teren przy niej utwardzono. W sąsiedztwie pałacu wzniesiono restaurację.

Najcenniejsze

zabytki:

Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła

Znajduje się w środkowej części wsi. Zbudowany przed 1735 r., a rozbudowany w 1892 r., na miejscu barokowego i wcześniejszego gotyckiego. Kościół orientowany, pierwotny założony na planie prostokąta, z kwadratową wieżą, po przebudowie uzyskał kształt krzyża łacińskiego. Korpus kościoła tworzą nawa i niewyodrębnione w bryle prezbiterium, nakryte wspólnym dachem dwuspadowym. Do korpusu przylegają równe z nim ramiona transeptu, które nakryte są dachem dwuspadowym. Prezbiterium, nawa i ramiona transeptu zwieńczone są szczytami o finezyjnie zarysowanych krawędziach. Wieża akcentująca oś podłużną budowli jest czterokondygnacyjna, kwadratowa ze ściętymi w ostatniej kondygnacji narożami, nadającymi jej oktogonalny kształt. Wieżę wieńczy hełm baniasty z latarnią. Bryła kościoła urozmaicona symetrycznymi niskimi przybudówkami w narożach nawy. We wnętrzu kościoła zachowało się zabytkowe wyposażenie: gotycki dzwon z przełomu XV/XVI w., ołtarz główny z barokowym obrazem Wniebowzięcia NMP, dwa ołtarze boczne, ambona, marmurowa chrzcielnica, płaskorzeźby Drogi Krzyżowej, empora muzyczna i organy. Kościół otoczony jest obejściem z płyt betonowych, za którym rozciąga się trawnik z pojedynczymi nagrobkami. Kościół należy do dekanatu Skoroszyce diecezji opolskiej.

Rzeźba św. Jana Nepomucena

Kamienna, barokowa rzeźba św. Jana Nepomucena znajduje się przy kościele parafialnym pw. św. Andrzeja, przy wewnętrznej stronie muru wokół kościoła. Wykonano ją w 1778 r. Rzeźba umieszczona jest na niskiej, prostokątnej podstawie i czworobocznym postumencie (data „1778” wyryta od frontu). Rzeźba wpisana została, jako zabytek ruchomy, do rejestru zabytków województwa opolskiego pod nr ks.B.t.I-154/59 z 20.10.1959 r.

Obiekty nieruchome ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Makowice	Kościół parafialny p.w. św. Andrzeja (transept i nowe prezbiterium)		62	
2.	Makowice	Mur wokół kościoła parafialnego		62	
3.	Makowice	Cmentarz przy kościele			
4.	Makowice	Kapliczka			przy murze cmentarza
5.	Makowice	Kapliczka			przy domunr 93
6.	Makowice	dawny dom zakonny		131	
7.	Makowice	Plebania		30	
8.	Makowice	Budynek gospodarczy przy plebani		30	
9.	Makowice	Szkoła podstawowa		61	
10.	Makowice	Przedszkole		35	
11.	Makowice	Zajazd "Pod Wilkiem"			
12.	Makowice	Budynek gospodarczy przy zajęździe			
13.	Makowice	ruina budynku gospodarczego			przy zajęździe
14.	Makowice	Dom		2	

15.	Makowice	Dom		4	
16.	Makowice	Dom		17	
17.	Makowice	Obora		19	
18.	Makowice	Dom		25	
19.	Makowice	Dom		27	
20.	Makowice	Dom		38	
21.	Makowice	Dom		48	
22.	Makowice	Dom		57	
23.	Makowice	Dom		58	
24.	Makowice	Dom		64	
25.	Makowice	Stodoła		63-64	
26.	Makowice	Dom		68	
27.	Makowice	Dom		85	
28.	Makowice	Dom		88	
29.	Makowice	Dom		91	
30.	Makowice	Dom		92	
31.	Makowice	Dom		94	
32.	Makowice	Dom		95	
33.	Makowice	Stodoła		94-95	
34.	Makowice	Dom		98	
35.	Makowice	Obora		113	
36.	Makowice	Stodoła		113	
37.	Makowice	Dom		115	
38.	Makowice	Dom		116	
39.	Makowice	Dom		124	
40.	Makowice	Dom		129	
41.	Makowice	Dom			przy domu nr 130
42.	Makowice	Trafostacja			przy domu nr 115

Tylko jeden spośród z tych zabytków nieruchomości jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego, a pozostałe należy chronić uwzględniając je w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ujmując w gminnym programie opieki nad zabytkami.

III.7. MROCZKOWA

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana była w źródłach ok. 1300 r. jako EKEBRECHCZHEYDE. W 1336 r. posługiwano się zapisem ECKIMBRECHTSHEIM, a rok później – EKBRECHTISHEYM. W 2 połowie XVII w. funkcjonowały zapisy: ECKWERTSHEIDE i ECKWERTZHEIDE. W 1743 r. używano zapisu ECKWERTSHEIDE, a w 1784 r. – EKWERTSHEIDE. Podobnych zapisów nazwy miejscowości używano w XIX i XX w. Po 1945 r. ludność napływowa posługiwała się nazwą Nawroty. Zdaniem językoznawców pierwotna nazwa miejscowości pochodzi od niemieckiego wyrazu pustkowie ECKEBRECHTA. Powojenny chrzest nazewniczy MROCZKOWA pochodzi od nazwy osobowej MROCZEK.

Miejscowość położona jest 200-220 m.n.p.m. Lokowana ok. 1300 r. na tzw. prawie niemieckim. Wieś była siedzibą rodu von Lutzenkirch – fundatorów świątyni. W 1770 r. właścicielem Mroczkowej był G. A. von Lutzenkirch. We wsi były wówczas: folwark, młyn wodny, trzy kuźnie, 21 gospodarstw rolnych. We wsi mieszkało 106 mieszkańców. W 1 poł. XIX w. właścicielem majątku w Mroczkowej została rodzina von Steinhausen. W 1845 r. we wsi funkcjonowały m.in.: browar, dwa warsztaty i młyn wodny. Wieś liczyła 34 domów mieszkalnych i 30 gospodarstw, w którym mieszkało 210 mieszkańców. W 2 poł. XIX w. miejscowość przechodzi w ręce rodziny Lachmann. W 1886 r. jej właścicielem jest Paul Lachmann. Potem majątek kilkakrotnie zmieniał właściciela. W 1912 r. należał do Franza Herde, a w 1926 r. jego właścicielem był Franz Bucholtz. Ostatnim gospodarzem majątku był Heinz Waldemar Rother, dyplomowany rolnik.

W Mroczkowej znajduje się chroniony prawnie pomniki przyrody objęte ochroną – ponad 250-letnia lipa drobnolistna o obwodzie pnia 480 cm i wysokość 16m (nr rej. 26).

Najcenniejsze

zabytki:

Kościół odpustowy pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych

Kościół usytuowany jest na wzniesieniu poza wsią. Świątynię wzniesiono w miejscu poprzedniej w 1824 r. z fundacji rodu von Lutzenkirch. Gruntownie przekształcono ją pod koniec XIX w. i w 1914 r. nadając mu styl klasycystyczny i neorenesansowy. Zwrócony jest prezbiterium w stronę północną, Murowany, otynkowany. Salowy, trójprzęsłowy, z półkolistą absydą od północy, w przedłużeniu której nowsza prostokątna zakrystia oraz kwadratową wieżą od południa, po bokach której ćwierćkoliste przybudówki, mieszczące klatki schodowe. Wewnątrz sklepienie kolebkowe z lunetami, w absydzie hemisferyczne. Podziały ścian uproszczonymi pilastrami. Okna zamknięte półkoliście. Na zewnątrz podziały ramowe. Szczyt od północy i półszczyty od południa neorenesansowe ze sterczynami obeliskowymi. Wieża z wejściem zamkniętym półkoliście i koliste, w najwyższej kondygnacji, wydzielonej gzymsem, okna w obramieniach profilowanych. Dachy siodłowe kryte dachówką. Na wieży hełm baniasty z ośmioboczną latarnią zakończoną iglicą.

W kościele znajduje się zabytkowe wyposażenie, w tym m. in.: ołtarz z ok. 1800 r. w kształcie paludamentu, z rzeźbami aniołków otaczających barokowy obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w bogatej ramie, obrazy z końca XVIII w.: św. Jana Nepomucena, adoracji św. Franciszka, Wniebowzięcia NMP, rzeźby: barokowa Król Dawid z XVIII w., barokowa Chrystus Zmartwychwstały z XVIII w., barokowa św. Jana Nepomucena z przełomu XVIII/XIX w., lichtarze. Kościół należy do parafii rzymskokatolickiej w Skoroszycach (dekanat Skoroszyce, diecezja polska).

Dwór

Usytuowany jest w południowej części wsi, po zachodniej stronie wiejskiej drogi relacji Skoroszyce-Reńska Wieś tworzącej oś rozwinięcia zespołu dworsko-folwarcznego. Dwór wzniesiono w dwóch fazach: koniec XVIII w. parter – fundacja ówczesnego właściciela G. A. von Lutzenkirchena i w 2 ćw. XIX w. – piętro z fundacji von Steinhausena. Murowany z cegły, otynkowany bez wyraźnych cech stylowych. Piętrowy, wzniesiony na rzucie prostokąta z dwutraktowym układem wnętrza. Elewacja frontowa pięcioosiowa z przyziemiem ożywionym boniowaniem. Na osi niewielki ganek, utworzony z pilastrowanych filarów dźwigających balkon. Dach czterospadowy kryty dachówką. Stolarka okienna zdewastowana. Zachowała się część historycznego wyposażenia z XIX/XX w., w tym m.in.: schody w hallu głównym piece kafłowe, fragmenty dekoracji ściany w pokoju na piętrze z 1914 r., fragment drewnianej więźby dachowej na poddaszu. Po 1945 r. dwór przejął Skarb Państwa. W latach 1946-1948 stał pusty. Po 1948 r. w budynku zamieszkało pięć rodzin. W latach 60. XX w. przeprowadzono remont elewacji, w czasie którego zniszczono podwójny gzyms między kondygnacjami oraz boniowanie w partii przyziemia. Od 1958 r. budynek należy do jednego właściciela.

Park krajobrazowy

Znajduje się w niedalekim sąsiedztwie dworu w południowej części wsi. Park krajobrazowy zajmuje powierzchnię 1,5 ha. Utworzono go w 3 ćw. XIX w. zapewne z fundacji rodziny Lachmann. Park posiada kształt wydłużonego prostokąta rozwiniętego wzdłuż osi północ-południe. Drzewostan parku stanowią: brzoza, dąb, lipa. Park nie jest pielęgnowany.

Obiekty nieruchome ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Mroczkowa	Kościół odpustowy p.w. NMP Wspomożycielki			
2.	Mroczkowa	Aleja z zespołem kapliczek przed kościołem odpustowym			
3.	Mroczkowa	Bramka w ogrodzeniu kościoła			
4.	Mroczkowa	Cmentarz			

5.	Mroczkowa	Bramka na cmentarz			
6.	Mroczkowa	Kapliczka			przy drodze do Skoroszyc
7.	Mroczkowa	Kapliczka			przy domu nr 21
8.	Mroczkowa	Dwór		39	
9.	Mroczkowa	Brama wjazdowa do zespołu dworskiego			przy oficynie nr 39
10.	Mroczkowa	Oficyna z zespołem dworskim		39	
11.	Mroczkowa	Budynek gospodarczy w zespole dworskim		37	
12.	Mroczkowa	Budynek gospodarczy w obejściu domu w zespole dworskim		35	
13.	Mroczkowa	Stodoła w zespole dworskim		35	
14.	Mroczkowa	Dom		6a	
15.	Mroczkowa	Dom		7	
16.	Mroczkowa	Dom		14	
17.	Mroczkowa	Dom		21	
18.	Mroczkowa	Dom		29	
19.	Mroczkowa	Dom		30	
20.	Mroczkowa	Dom			przy domu nr 30
21.	Mroczkowa	Trafostacja			przy domu nr 26

Żaden spośród tych zabytków nie jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Należy je chronić uwzględniając w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ujmując w gminnym programie opieki nad zabytkami.

III.8. PNIEWIE

Miejscowość położona jest w odległości 8 km na południe od Byczyny pomiędzy Nasalami a Parszowicami, na wysokości 207 m n.p.m. Po raz pierwszy wzmiankowana była w źródłach w 1253 r. jako CUBINDORPH. W 1285 r. miejscowość zapisano jako IN PNEWE, a w 1289 r. – COPENDORF. Około 1300 r. nazwę miejscowości zapisywano jako: VILLA PNEUE VEL KOPINDORF i COPPINDORF. Jako KOPPENDORFF wymieniona jest w 1743 r. Zapis KOPPENDORF funkcjonował w późniejszych latach – 1845 r., 1864 r., 1896 r., 1900 r., 1908 r. i 1941 r. W 1887 r. nazwę miejscowości zapisano jako KOLONIE KOPPENDORF, w 1896 r. i 1900 r. – PNIEWY. W tej ostatniej formie nazwę miejscowości zapisywano również w 1945 r. Później wprowadzono nazwę PNIEWIE. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od wyrazu pniewie, czyli miejsce z niewykarczowanymi pniakami, korzeniami.

Miejscowość położona jest 165-172 m.n.p.m. Lokowano ją w XIII w. na tzw. prawie niemieckim. Pierwszymi jej właścicielami byli najprawdopodobniej Panowie z Pogorzeli. W 1234 r. wieś nabył biskup wrocławski Tomasz. Aż do sekularyzacji w 1810 r. miejscowość była własnością biskupstwa wrocławskiego. Do biskupa należały również miejscowe stawy rybne. W 1810 r. majątek został podzielony między rolników z pobliskich wiosek, a potem stał się własnością hrabiego von Schaffgotscha z pobliskich Kopic. W 1939 r. we wsi mieszkało 186 osób. We wsi funkcjonowały szkoła i gospoda.

Najcenniejsze zabytki:

Ruina kościoła pw. św. Józefa

Kościół wzniesiono w XV w. Nawę w konstrukcji szkieletowej zbudowano w XVII/XVIII w. Ok. 1900 r. zastąpiona została murywaną neogotycką, orientowaną. Kościół został spalony w 1945 r., a potem rozebrany w partiach neogotyckich. Zachowane mury obwodowe gotyckiego prezbiterium do wysokości gzymsu koronującego, ze znacznie większymi ubytkami w ścianach wschodniej i południowej. Orientowany. Mury z cegły w stylu gotyckim o układzie polskim z użyciem zendrówki. Prezbiterium kwadratowe z prostokątną zakrystią od północy. Otwór tęczowy ostrołukowy. Na zewnątrz w narożnikach od strony wschodniej szkarpy. Portal do zakrystii gotycki, kamienny, ostrołukowy. W zakrystii okienko prostokątne w obramieniu kamiennym, sfazowanym.

Wokół kościoła znajdował się cmentarz otoczony murem średniowiecznym, wzniesiony z kamienia narzutowego. Do dziś zachowały się fragmenty muru. W 1879 r. obok kościoła zbudowano szkołę. Kościół należy do parafii kościoła rzymskokatolickiego w Chróście (dekanat grodkowski, diecezja opolska). Obecnie ruina kościoła nie istnieje i będzie wnioskowana do wykreślenia z rejestru zabytków województwa opolskiego.

Obiekty nieruchomości ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Pniewie	Ruina kościoła p.w. św. Józefa			
2.	Pniewie	Mur wokół terenu przykościelnego - zachowany fragmentarycznie			
3.	Pniewie	Kapliczka			
4.	Pniewie	Kapliczka			
5.	Pniewie	Kapliczka			przy domu nr 3
6.	Pniewie	Dom		2	
7.	Pniewie	Dom		4	
8.	Pniewie	Dom		6	
9.	Pniewie	Dom		8	
10.	Pniewie	Dom		10	
11.	Pniewie	Stodoła		12	
12.	Pniewie	Dom		15	
13.	Pniewie	Dom			przy domu nr 16
14.	Pniewie	Dom		19	
15.	Pniewie	Dom		21	
16.	Pniewie	Bramka przy domu		21	
17.	Pniewie	Dom		25	
18.	Pniewie	Kurnik, gołębnik, przy domu		25	
19.	Pniewie	Dom		26	
20.	Pniewie	Dom		33	
21.	Pniewie	Dom		36	
22.	Pniewie	Dom		37	
23.	Pniewie	Trafostacja			przy domach nr 23 i 25

Tylko jeden spośród tych zabytków nieruchomości jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Pozostałe należy chronić uwzględniając je w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ujmując w gminnym programie opieki nad zabytkami.

III.9. SIDZINA

Sidzina usytuowana jest przy trasie relacji Nysa-Niemodlin. Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowano w źródłach w 1288 r. jako HENNINGESDORF. W 1373 r. funkcjonował zapis HEINRICHSDORF. Później funkcjonował zapis HENNERSDORF i OBER-HENNERSDORF. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od nazwy osobowej HEINRICH.

Badania powierzchniowe przeprowadzone w okresie międzywojennym wykazały, że na terenie Sidziny znajdowało się grodzisko stożkowate o kształcie czworobocznym otoczone fosą. W 1797 r. widoczny był jeszcze wał. Grodzisko to położone jest w parku, na północny-zachód od majątku.

Miejscowość położona jest 167-170 m.n.p.m. Lokowano ją w XIII w. na tzw. prawie niemieckim. Do 1810 r. należała do biskupstwa wrocławskiego. Wieś założono na planie owalnicy, z kościołem usytuowanym po środku. Kościół w Sidzynie wzmiankowano w 1302 r. Świątynię spalono w 1638 r. Odbudowano ją przed 1651 r., później przebudowano. Zabudowa szczytowa, domy w większości z połowy XIX w.

Sidzina była gniazdem rodu von Schlippenbach. W 1783 r. wieś liczyła 35 gospodarstw, w których mieszkało 773 mieszkańców. We wsi funkcjonowała szkoła i kuźnia. W 1 poł. XIX w. wieś trafiła w ręce rodu von Weigel. W 1845 r. właścicielem Sidziny był Carl Alexander von Weigel. Wieś liczyła wówczas 1101 mieszkańców. Działała tu szkoła, punkt medyczny, browar, kotłownia, 9 warsztatów produkcyjnych. We wsi hodowano głównie owce. W 2 poł. XIX w. właścicielem wsi została rodzina von Leipelt. Od 1886 r. do 1926 r. właścicielem majątku był Bruno Leipelt. Ostatnim właścicielem był jego syn major Georg Leipelt.

Najcenniejsze zabytki:

Kościół parafialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła
Kościół wzniesiono w stylu gotycko-klasycystycznym przed 1651 r. w miejscu spalonego w 1638 r. Na placu przed świątynią postawiono barokową figurę św. Jana Nepomucena. W 1824 r. kościół przebudowano i przedłużono w kierunku zachodnim w stylu późnobarokowym. Budowla jest jednonawowa, orientowana, murowana z cegły, w prezbiterium o układzie polskim. Dwuprzęsłowe prezbiterium zamknięte ścianą prostą, przy nim od północy zakrystia z lożą na piętrze, połączona z przybudówką mieszczącą kaplicę przy wschodniej ścianie nawy. Nieznacznie szersza nawa trójprzęsłowa, ze ścietymi narożnikami od schodu, z kaplicą przy od północy i kruchtą od południa przy wschodnim przęśle nawy oraz prostokątną wieżą od zachodu, po bokach której przybudówki mieszczące klatki schodowe, objęte bryłą korpusu. W prezbiterium i nawie sklepienie kolebkowe z lunetami, z gzymsowanymi spływami. W zakrystii sklepienie kolebkowe, w kaplicy żaglaste, w kruchcie kolebkowo-krzyżowe z kolistym plafonem. Chór muzyczny murowany, klasycystyczny z 1824 r. wsparty na dwóch kolumnach i dwóch półkolumnach, dźwigających belkowanie i prosty parapet. Dach siodłowy o jednej kalenicy. We wnętrzu wyposażenie z XVIII i XIX w. prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków (Ks.B.t.V-881/1-7/92 z 20.03.1992 r.). Wokół kościoła w XVI w., wzniesiono mur z kamienia narzutowego i rudy darniowej. W 1966 r. kościół wpisano do rejestru zabytków woj. opolskiego (nr rej. 1155/66 z 17.02.1966 r.). Świątynię odnowiono w latach 80. XX w. Przy kościele znajduje się rzeźba św. Jana Nepomucena wpisana do rejestru zabytków ruchomych (Ks.B.t.V-881/1-7/92 z 20.03.1992 r.). Obok kościoła wznosi się klasycystyczny budynek plebanii wzniesiony ok. 1820 r. Jest murowany, piętrowy, z wysokim dachem naczółkowym. Kościół należy do dekanatu Skoroszyce, diecezji opolskiej (do parafii tej należą również kościół pw. Znalezienia Krzyża Św. w Sidzinie i kaplica pw. Matki Bożej Różańcowej w Gielczycach).

Kościół odpustowy pw. Znalezienia Krzyża Świętego
Kościół odpustowy usytuowany jest nieopodal zamieszkałej przez górali podhalańskich Sidziny. Jest najdziwniej usytuowaną świątynią na Opolszczyźnie. Stoi bowiem w szczerym polu i nic – poza legendą – nie uzasadnia jego osobliwej lokalizacji. A legenda – uwidoczniła nad drzwiami świątyni – głosi, że w średniowieczu, jeszcze przed 1302 r., tutejszy rolnik w dniu 3 maja wyorał z pola bardzo stary, grecki krzyż. Zaniósł go do wsi, ale ten w nocy zniknął i wrócił na pole. Parafianie uznali to za cud i na pamiątkę w tym samym miejscu wzniesiono kościół na planie greckiego krzyża. Od tego czasu, co rok w dniu 3 maja odbywał się tu odpust organizowany przez pustelników. Gotyckim kościołem przez jakiś czas opiekował się eramita, który utrzymywał się z pasieki produkującej miód znany z leczniczych właściwości.

Kościół wzniesiono w 2 poł. XIX w. Jest neogotycki, orientowany, murowany, wzniesiony na planie krzyża greckiego, z wieżą od strony zachodniej, w dolnej kondygnacji kwadratową, w górnej ośmioboczną. Nakryty dachami dwuspadowymi, z wnętrzem przesklepionym krzyżowo-żebrowo, bez zabytkowego wyposażenia.

Miejsce uchodziło za niezwykle i służyło z licznych cudów, co potwierdziło się podczas II wojny światowej. Kościół, stojący w otwartym terenie, stał się celem ataków radzieckich bombowców, które urządziły sobie zawody na celność: nadlatywały i z niskiego pułapu zrzucały bomby wprost na świątynię, ale mimo dostępności celu – żadna z bomb w nią nie trafiła.

Dzisiaj można spotkać kierowców, którzy w drodze z Opola do Nysy zatrzymują się tu choćby na moment, by poczuć wpływ dobrej aury i atmosferę cudowności.

Zespół dworsko-folwarczny
Usytuowany jest w zachodniej części wsi, po południowo-wschodniej stronie drogi prowadzącej do Malerzowic. Zespół składa się z trzech części: parku, podwórza folwarcznego z zabudową gospodarczą i kolonii domów robotników folwarcznych. Zespół powstał w trzech fazach: 2 poł. XVIII w. – dwór wzniesiony

z inicjatywy ówczesnego właściciela hrabiego von Schlippenbach, koniec XIX w. – m.in. spichlerz, początek XX w. – park, kolonia domów robotników. Dwór wzniesiony na głównej osi założenia w południowo-zachodniej pierzei podwórza folwarcznego, na rzucie prostokąta rozwiniętego wzdłuż osi północny-zachód – południowy-wschód obecnie nie istnieje. Po II wojnie światowej majątek przejął Skarb Państwa. W latach 1946-1957 istniała tu Spółdzielnia Rolna. Do 1972 r. funkcjonowała tu Spółdzielnia Kółek Rolniczych. Na początku lat 90. XX w. przekształcono ją w Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną.

Park

podworski

Zespół parkowy położony jest w północnej części wsi i stanowi jedyny fragment zieleni wysokiej w sąsiedztwie zabudowań wsi. Park założony został w 2 poł. XIX w., rozbudowano go w początkach XX w. Wpisany jest do rejestru zabytków województwa opolskiego pod numerem 50/81. Zajmuje powierzchnię 10,98 ha. Na terenie parku znajduje się oficyna dworska, a po usytuowanym centralnie dworze zachowały się prawie niewidoczne ruiny. Obecnie charakter parku krajobrazowego ma zatarte cechy kompozycji. Podstawowe nasadzenia parkowe tworzą głównie gatunki liściaste. Dominują tu: olsza, jesion, dąb, lipa. W domieszce występują: czeremcha, grab, kasztanowiec, klon, robinia, topola, wiąz i wierzba. Część południowo-wschodnia położona na terenie bagnistym posiada młodszy drzewostan dostosowany do typu siedliskowego

Spichlerz

Wzniesiony w 1 poł. XIX w. Klasycystyczny, murowany z cegły, otynkowany, wzniesiony na planie prostokąta. Budowla jest dwukondygnacyjna, pięcioosiowa, z osią środkową i narożnikami ujętymi pasami pionowymi, ściany ożywione pasami poziomymi w tynku. Okienka prostokątne, podłużne, ponad okienkiem środkowym ozdobna płycina, poniżej stiukowy feston. Dach siodłowy z podłużnymi okienkami strychowymi, kryty dachówką. W wejściu drzwi klepkowe.

Rzeźba

św.

Jana

Nepomucena

Kamienna, barokowa rzeźba św. Jana Nepomucena usytuowana jest na placu przed kościołem parafialnym pw. śś. Piotra i Pawła. Wykonano ją w połowie XVIII w. Umieszczona jest na wysokim, prostopadłościennym postumencie z 1890 r. (data na ścianie frontowej). Zabytek wpisany jest do rejestru pod numer ks.B.t.V-840/90.

Obiekty _____ nieruchomości _____ ujęte _____ w ewidencji _____ zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Sidzina	Kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła			
2.	Sidzina	Park krajobrazowy w zespole dworskim	Parkowa		
3.	Sidzina	Baszta obronna w zespole dworskim	Parkowa		
4.	Sidzina	Oficyna w zespole dworskim	Parkowa		
5.	Sidzina	ogrodzenie kościoła			
6.	Sidzina	Plebania	Radziechowska	25	
7.	Sidzina	Budynek gospodarczy przy plebani	Radziechowska	25	
8.	Sidzina	Kapliczka	Elsnera		
9.	Sidzina	Kapliczka	Polna		
10.	Sidzina	Kapliczka			przy domu nr 47 na ul. Radziechowskiej
11.	Sidzina	Kościół odpustowy p.w. św. Krzyża			"w polu"
12.	Sidzina	Szkoła podstawowa	Radziechowska	3	
13.	Sidzina	Przedszkole	Radziechowska	38	
14.	Sidzina	Dom Ludowy	Elsnera	23	
15.	Sidzina	Dom	Radziechowska	9	
16.	Sidzina	Remiza	Elsnera	10	
17.	Sidzina	Trafostacja			przy domu ul. Radziechowska 44
18.	Sidzina	Dom	Elsnera	4	
19.	Sidzina	Dom	Elsnera	8	
20.	Sidzina	Dom	Elsnera	14	

21.	Sidzina	Dom	Grodkowska	7	
22.	Sidzina	Dom	Grodkowska	16	
23.	Sidzina	Dom	Nyska	1	
24.	Sidzina	Dom	Ogrodowa	1	
25.	Sidzina	Dom	Opolska	4	
26.	Sidzina	Dom	Opolska	7	
27.	Sidzina	Dom	Opolska	13	
28.	Sidzina	Budynek mieszkalno - gospodarczy	Opolska	15	
29.	Sidzina	Dom	Polna	16	
30.	Sidzina	Dom	Powstańców	1	
31.	Sidzina	Dom	Powstańców	5	
32.	Sidzina	Dom	Powstańców	9	
33.	Sidzina	Dom	Powstańców	18	
34.	Sidzina	Dom	Powstańców	19	
35.	Sidzina	Stodoła	Powstańców	22	
36.	Sidzina	Dom	Powstańców	24	
37.	Sidzina	Dom	Partyzantów	2	
38.	Sidzina	Dom	Radziechowska	2	
39.	Sidzina	Stodoła	Radziechowska	2	
40.	Sidzina	Stodoła	Radziechowska	8	
41.	Sidzina	Dom	Radziechowska	10	
42.	Sidzina	Dom	Powstańców Śląskich	17	
43.	Sidzina	Dom	Radziechowska	19	
44.	Sidzina	Dom	Radziechowska	23	
45.	Sidzina	Dom	Radziechowska	28	
46.	Sidzina	Dom	Radziechowska	39	
47.	Sidzina	Dom	Radziechowska	40	
48.	Sidzina	Dom	Radziechowska	42	
49.	Sidzina	Dom	Radziechowska	46	
50.	Sidzina	Dom	Radziechowska	51	
51.	Sidzina	Dom	Radziechowska	47	
52.	Sidzina	Dom	Radziechowska	59	
53.	Sidzina	Dom	Radziechowska	63	
54.	Sidzina	Dom	Radziechowska	65	

Tylko cztery spośród tych zabytków są prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego, a pozostałe należy chronić uwzględniając je w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ujmując w gminnym programie opieki nad zabytkami.

III. 10. SKOROSZYCE

Skoroszyce położone są przy trasie relacji Nysa-Grodków w odległości ok. 11 km na południe od Grodkowa. Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. jako VRIDEWALDE. Później funkcjonował zapis FREDEWALDE (1368 r.) i FRIEDEWALDE. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi jest przykładem fonetycznego przyswojenia pierwotnej nazwy niemieckiej przez ludność rodzimą.

Miejscowość położona jest 173-196 m.n.p.m. Lokowano ją ok. 1300 r. na tzw. prawie niemieckim. W 1302 r. we wsi wzmiankowano kościół. Od XV w. do sekularyzacji dóbr kościelnych na początku XIX w. wieś była w posiadaniu biskupów wrocławskich. W 1784 r. Skoroszyce określone są jako własność biskupia, do której należały: kościół, dom parafialny, szkoła, dwie kuźnie, dwa młyny wodne i 69 domów. Po 1810 r. miejscowe dobra rycerskie wielokrotnie zmieniały właścicieli były m.in. w posiadaniu rodzin obszarniczych

Franco, Heller, Lipinsky, Gröhling. Mimo znacznego rozwarstwienia własności chłopskiej wieś zachowała swój pierwotny charakter kmiecy. W 1864 r. mieszkało tu 68 rodzin kmiecych, 28 zagrodniczych i 19 chałupniczych. Gmina wiejska liczyła wówczas 2 budynki publiczne, 181 mieszkalnych, 2 rzemieślnicze i 158 gospodarczych. Od wieków ludność żyła tu z zajęć rolniczych. Z powodu niezbyt urodzajnej gleby rozwinęła się w Skoroszycach hodowla bydła i owiec. Uprawiano chałupniczo tkactwo wełny i rzeźnictwo. We wsi znajdowały się 2 młyny i 2 karczmy. W XVIII w. wybuchały antyfeudalne bunty chłopskie. Do 1945 roku nie zmieniły się funkcje gospodarcze. Skoroszyce są siedzibą Gminy od zakończenia działań wojennych w 1945 r. Zabudowa wsi rozciąga się po obu stronach drogi łączącej Grodków z Nysą. Wieś rozciąga się na długości ok. 3,5 km. Równoległe do drogi wiejskiej przepływa ciek wodny zwany Młynówką stanowiący lewy dopływ Nysy Kłodzkiej. Przez wieś przebiega linia kolejowa łącząca Brzeg z Nysą. W centrum wsi kościół, szkoła i urząd gminy. Otoczenie wsi stanowią pola uprawne rozciągające się na łagodnie pofałdowanym terenie, a od strony południowo-zachodniej – podmokłe łąki. W najbliższej okolicy brak większych kompleksów leśnych.

Najcenniejsze

zabytki:

Kościół parafialny pw. św. Jadwigi
 Pierwotnie pw. Najświętszej Panny Marii. Kościół we wsi wzmiankowany w 1302 r. Obecny zbudowany w XVI w. W XVIII w. przedłużony w kierunku zachodnim o przeszło obejmujące wieżę. W 1945 r. kościół spalono, a wieża się zawaliła. Świątynię odbudowano w latach 50. XX w. z zatarciem cech stylowych. W 1965 r. kościół wpisano do rejestru zabytków woj. opolskiego (nr. rej. 1056/65 z 31.03.1965 r.). Odnowiono go w 1977 r. Jest orientowany, murowany, jednonawowy, oskarpowany, z wieżą od zachodu, nakryty dachem dwuspadowym. We wnętrzu, z nowymi stropami płaskimi, zachowało się po części barokowe wyposażenie w tym płyta nagrobna Jerzego Wolffa († 1607 r.), kamienna z płaskorzeźbioną postacią rycerza i kartuszem herbowym, późnorenesansowa, wmurowana w zewnętrzną ścianą nawy. Kościół należy do dekanatu Skoroszyce diecezji opolskiej

Średniowieczny krzyż pokutny
 Postawiony na skrzyżowaniu dróg, w pobliżu plebanii. Wykonano go z granitu. Wpisany jest do rejestru zabytków pod nr Ks.B.t.V-846/90 z 31.10.1990 r. Obecnie przenoszony jest w związku z modernizacją drogi wojewódzkiej nr 401.

Dwór
 Dwór stanowi część rezydencjonalną zespołu dworsko-folwarcznego usytuowanego w odległości ok. 1,2 km od kościoła na zachodnim krańcu wsi przy rozwidleniu dróg prowadzących do wsi Czarnolas i Mroczkowa. Usytuowany jest na wschodnim krańcu parku. Wzniesiono go na przełomie XVI/XVII w. Fundatorem dworu był przypuszczalnie Georg Wolf († 1607 r.), którego pamiątkowa tablica nagrobna wmurowana jest w ścianę zewnętrzną kościoła. W połowie XIX w. właścicielem majątku był Albert Heller, a od 1856 r. do 1945 r. rodzina Schmula. W czasie rozbudowy dworu w 1885 r. dostawiono monumentalną wieżę zniszczoną w latach 70. XX w. Przed 1945 r. między dworem a parkiem przebiegała droga wewnętrzna, która prowadziła na teren części rezydencjonalnej zarówno z drogi wiejskiej od strony północnej jak i od strony południowej. Po 1945 r. droga ta została zlikwidowana. Po 1945 r. dwór był siedzibą biur PGR-u oraz mieszkali w nim pracownicy. Obecnie we dworze nadal mieszka kilka rodzin.

Park krajobrazowy
 Założenie parkowe na które składa się zabytkowy park pałacowy o powierzchni 4,19 ha i założenie krajobrazowe o charakterze swobodnym (naturalistycznym) położone jest na zachodnim krańcu Skoroszyc. Jest wkomponowane w zurbanizowany krajobraz wsi i stanowi jego stały element. Park krajobrazowy założono na rzucie zbliżonym do trapezu w 2 poł. XIX w. na terenie dawnej dworskiej łąki-pastwiska, w pobliżu pałacu po jego północnej i wschodniej stronie. Wpisany jest do rejestru zabytków województwa opolskiego pod numerem 48/81. W zachodniej części parku znajduje się grób właściciela majątku Stanisława Szmuli oraz kamień z 1933 r. upamiętniający dojście Adolfa Hitlera do władzy. W środkowej części parku znajduje się pochodzący z XVIII w. staw (ok. 0,5 ha), przy którym niegdyś znajdowała się przystań do cumowania łódek. Występuje tu ok. 30 egz. Cennych drzew w wieku 80 – 130 lat. Podstawowe nasadzenia stanowią: lipa, klon, jesion i dąb, a uzupełniające: olsza, kasztanowiec, grab, robinia, wiąz, sosna, modrzew, topola, jarząb, czeremcha, wierzba i jawor. Park jest częściowo ogrodzony siatką, a od strony zabudowań pałacowych murem. Obecnie park pozbawiony jest wyraźnej kompozycji, a utworzona w centralnej jego części polana nawiązuje do stylu parku naturalistycznego. Park jest wykorzystywany jako miejsce wypoczynku miejscowej ludności.

Budynek**plebani**

Wzniesiony w 1 poł. XIX w. Jest murowany, piętrowy, z sienią na osi, nakryty dachem naczółkowym krytym dachówką.

Kapliczka**z 1820****r.**

Wzniesiona w 1820 r. Znajduje się w sąsiedztwie kościoła parafialnego pw. św. Jadwigi. Jest murowana z cegły, otynkowana, w kształcie słupa, nakryta daszkiem dwuspadowym. W głębokiej niszy posąg kamienny przedstawiający św. Jana Nepomucena. Na cokole data „1820”.

Rzeźba**św.****Jana****Nepomucena**

Klasykystyczna figura przydrożna przedstawiająca św. Jana Nepomucena znajduje się przy mostku nad strumykiem za wiaduktem. Wykonano ją z kamienia w 1 poł. XIX w. Posadowiona jest na nowszym, czworobocznym cokole. Jest prawnie chroniona poprzez wpis do rejestru zabytków (ks.B.t.V-828/90).

Obiekty   nieruchome   ujęte   w ewidencji   zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Skoroszyce	Kościół p.w. św. Jadwigi	Braterstwa Broni	8	
2.	Skoroszyce	park pałacowy	Parkowa		
3.	Skoroszyce	zespół kapliczek przy murze wokół kościoła	Braterstwa Broni	8	
4.	Skoroszyce	Dzwonnica	Braterstwa Broni	8	
5.	Skoroszyce	Kapliczka			przy ulicy Górnej 30
6.	Skoroszyce	Kapliczka			przy ulicy Łąkowej
7.	Skoroszyce	Kapliczka			przy domu ul. Powstańców Śląskich 6
8.	Skoroszyce	Kapliczka			przy domu ul. Powstańców Śląskich 11
9.	Skoroszyce	Kapliczka			przy domu ul. Powstańców Śląskich 30
10.	Skoroszyce	Kapliczka			przy domu ul. Wolności 17
11.	Skoroszyce	Plebania	Braterstwa Broni	8	
12.	Skoroszyce	Dwór	Parkowa		
13.	Skoroszyce	cmentarz przykościelny	Braterstwa Broni		
14.	Skoroszyce	Świetlica	Powstańców Śląskich	70-72	
15.	Skoroszyce	Przedszkole	Powstańców Śląskich	16	
16.	Skoroszyce	Remiza	Powstańców Śląskich		
17.	Skoroszyce	Trafostacja	Górna		
18.	Skoroszyce	Zakład mleczarski	Kolejowa	2	
19.	Skoroszyce	Wiadukt			Przy ul. Powstańców Śląskich
20.	Skoroszyce	Stodoła	Dolna	9	
21.	Skoroszyce	Dom	Dolna	17	
22.	Skoroszyce	Stodoła	Wolności	9	
23.	Skoroszyce	Dom	Dolna	7	
24.	Skoroszyce	Stodoła	Nyska	6	
25.	Skoroszyce	Dom	Dolna	11	
26.	Skoroszyce	Dom	Dolna	12	
27.	Skoroszyce	Dom	Dolna	19	
28.	Skoroszyce	Dom	Nyska	6	
29.	Skoroszyce	Dom	Parkowa	2	
30.	Skoroszyce	Dom	Powstańców	7	
31.	Skoroszyce	Dom	Górna	1	
32.	Skoroszyce	Dom	Górna	3	
33.	Skoroszyce	Stodoła	Górna	10	
34.	Skoroszyce	Dom	Górna	14	

35.	Skoroszyce	Stodoła	Górna	18	
36.	Skoroszyce	Dom	Górna	20	
37.	Skoroszyce	Dom	Górna	32	
38.	Skoroszyce	Dom	Górna	44	
39.	Skoroszyce	Dom	Wolności	4	
40.	Skoroszyce	Dom	Wolności	5	
41.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	1	
42.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	13	
43.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	14	
44.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	22	
45.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	23	
46.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	24	
47.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	30	
48.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	49	
49.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	51	
50.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	54	
51.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	58	
52.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	64	

Tylko trzy spośród tych zabytków są prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Pozostałe należy chronić poprzez zapis w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i ujmując w gminnym programie opieki nad zabytkami.

III.11. STARY GRODKÓW

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1210 r. jako GRODCOVICHI. W 1250 r. nazwę miejscowości zapisywano jako GRODCOW, a w 1271 r. jako ALT GROTTKAU. Taki zapis funkcjonował również w późniejszych wiekach.

Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od staropolskiego imienia Grodek, Grodzisław.

Miejscowość położona jest 169-178 m.n.p.m. Wieś lokowano w 1234 r. na 100 łanach w Starym i Nowym Grodkowie na tzw. prawie niemieckim. W 1271 r. poświęcony jest kościół, który przebudowano w 1910 r. Wokół kościoła znajdował się cmentarz otoczony murem, w którym wmurowano tablicę z kartuszem herbowym rodziny von Rosenthal. W 1881 r. właścicielem miejscowego majątku był Carl Brockt. Przed 1939 r. we wsi funkcjonowały: dwa sklepy, piekarnia, szkoła (budynek z 1824 r.), zajazd z wozownią, dworzec kolejowy oraz lotnisko wojskowe. Wieś zamieszkiwało wówczas 830 osób. W poł. XVIII w. we wsi, nieopodal kościoła stał pałac, po którym do dziś nie przetrwały nawet jego ruiny. Fundatorem pałacu była prawdopodobnie rodzina von Rosenthal.

Najcenniejsze

zabytki:

Kościół

pw.

Trójcy

Świętej

Kościół wzniesiono w 2 poł. XIII w. W 1271 r. jest poświęcony w źródłach. Pierwotny kościół składał się z nawy z emporą w części zachodniej oraz prosto zamkniętego dwuprzęsłowego prezbiterium. Na narożach prezbiterium występowały skośne przypory. Do dziś zachowały się dwa ostrołukowe portale i fryz ceglany. Mury kościoła wykonano z cegieł w układzie dwuwózówkowym, detal z ciosu granitowego. Zachowaną emporę zachodnią, o trójdzielnym podziale, otwierającą się na nawę ostrołukowymi arkadami, nakrywają sklepienia krzyżowe; podemporowa część przyziemia rozwiązana podobnie. W XVI w. nad emporą nadbudowano wieżę. Kościół rozbudowany i przebudowany został w 1910 r. Rozebrano wówczas pierwotne prezbiterium wraz ze ścianą tęczową, a w to miejsce wzniesiono neogotycką część wschodnią, nieco podwyższoną ścianą oraz zamurowano portal południowy. Kościół restaurowano w 1950 r. i w 1973-1975. Od zachodu i częściowo od północy cmentarz kościelny otacza średniowieczny mur kamienny ze skarpami i bramką z XVIII w.

We wnętrzu zachowała się polichromia z XIII w. Z historycznego wyposażenia przetrwały m.in. obraz Matki Boskiej z 1519 r., dzwon z 1567 r.

Obiekty nieruchomości ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Stary Grodków	Kościół parafialny p.w. św. Trójcy			
2.	Stary Grodków	Ogrodzenie kościoła			
3.	Stary Grodków	Zespół 4 kapliczek przy murze kościoła			
4.	Stary Grodków	Cmentarz przy kościele			
5.	Stary Grodków	Kapliczka			przy domu nr 19
6.	Stary Grodków	Kapliczka			przy domu nr 34
7.	Stary Grodków	Budynek stacji PKP		15a	
8.	Stary Grodków	Budynek poczekalni w zespole stacji kolejowej			obok budynku stacji PKP
9.	Stary Grodków	Dom Nauczyciela		102	
10.	Stary Grodków	Dom		9	
11.	Stary Grodków	Dom		11	
12.	Stary Grodków	Dom		12	
13.	Stary Grodków	Dom		14-16	
14.	Stary Grodków	Budynek gospodarczy		14	
15.	Stary Grodków	Dom		15	
16.	Stary Grodków	Dom		17	
17.	Stary Grodków	Dom		18-20	
18.	Stary Grodków	Dom		21	
19.	Stary Grodków	Dom		34	
20.	Stary Grodków	Dom		36	
21.	Stary Grodków	Dom		37	
22.	Stary Grodków	Dom		38	
23.	Stary Grodków	Dom		39	
24.	Stary Grodków	Dom		43	
25.	Stary Grodków	Dom		55	
26.	Stary Grodków	Dom		61	
27.	Stary Grodków	Dom		65	
28.	Stary Grodków	Dom		67	
29.	Stary Grodków	Dom		70	
30.	Stary Grodków	Dom		71	
31.	Stary Grodków	Dom		72	
32.	Stary Grodków	Dom		75	
33.	Stary Grodków	Dom		85	
34.	Stary Grodków	Dom		88	
35.	Stary Grodków	Dom		89	
36.	Stary Grodków	Dom		91	
37.	Stary Grodków	Dom		92	
38.	Stary Grodków	Dom		95	
39.	Stary Grodków	Stodoła		95-97	
40.	Stary Grodków	Dom		97	
41.	Stary Grodków	Stodoła		98	
42.	Stary Grodków	Dom		101	
43.	Stary Grodków	Dom		106	
44.	Stary Grodków	Budynek gospodarczy		106	

45.	Stary Grodków	Dom		108	
46.	Stary Grodków	Dom		110	
47.	Stary Grodków	Trafostacja			

Tylko kościół wraz z ogrodzeniem i zespołem kapliczek w ogrodzeniu są prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Pozostałe zabytki należy chronić poprzez zapis w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i ujmując w gminnym programie opieki nad zabytkami.

III.12. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE GMINY

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu; spektakle i widowiska; zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne; wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki oraz umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Gminę Skoroszyce zamieszkuje ludność napływowa – potomkowie repatriantów i przesiedleńców z dawnych Kresów Wschodnich przybyłych tu w wyniku polityki międzynarodowej po zakończeniu II wojny światowej. Ludność ta swoją kulturę i zwyczaje kultywuje głównie poprzez zachowanie obrzędowości bożonarodzeniowej, specyficznej kuchni oraz tradycji rolnej. Obrzędy i zwyczaje przekazywane są z pokolenia na pokolenie. Ich utrwaleniu i kultywowaniu sprzyjają: utworzony w 1999 r. Gminny Ośrodek Kultury z siedzibą w Chróście, Koła Gospodyń Wiejskich, szkoły podstawowe i świetlice wiejskie.

Kultywowaniu obrzędowości bożonarodzeniowej wpisanej w tradycję i kulturę gminy sprzyja organizowany od sześciu lat Przegląd Jasełek. Tradycje związane z rolnictwem utrwalane są poprzez corocznie organizowane dożynki. Na terenie gminy organizowane są również zawody w kiszeniu kapusty. Przedstawicielki kół gospodyń wiejskich biorą udział w licznie organizowanych w woj. opolskim konkursach kulinarnych na tradycyjną potrawę.

IV. OCHRONA ZABYTKÓW W GMINIE SKOROSZYCE – STAN PRAWNY

IV.1. REJESTR ZABYTKÓW

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568). Sposób i tryb wydawania pozwoleń na prace w zabytku reguluje Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 09 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (Dz.U. z 2004 r. Nr 150, poz. 1579). Wszelkie prace w obiekcie wpisanym do rejestru zabytków wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Rejestr zabytków nieruchomości obejmuje 13 decyzji o wpisie do rejestru zabytków województwa opolskiego obiektów zabytkowych nieruchomości (załącznik nr 1), w tym:

- kościoły – 7
- cmentarze – 1
- zabudowa dworska – 1

- parki – 3
- architektura obronna – 1

Zabytki te podlegają pełnej ochronie konserwatorskiej, co oznacza, że wszelkie prace przy nich (oraz badania naukowe) wymagają uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Indywidualny wpis do rejestru rodzi szereg skutków prawnych, m.in. ulg podatkowych. Między innymi jest on również warunkiem koniecznym do ubiegania się o pomoc finansową na konserwację zabytku ze środków publicznych. Warto dodać, że szczególną formą wpisu do rejestru jest wpis zespołowy, obszarowy. Dotyczy zwłaszcza średniowiecznych założeń miejskich w granicach murów obronnych, szczególnie cennych osiedli, cennych założeń ruralistycznych, zespołów pałacowo - parkowo-folwarcznych, czy też zespołów architektury przemysłowej. Wymagane jest pozwolenie na prace wojewódzkiego konserwatora zabytków w stosunku do zmian zewnętrznych budynków w bryle i w elewacji. Wpis chroni rozplanowanie historyczne, układ ulic i budynków oraz ich wygląd zewnętrzny.

Rejestr zabytków ruchomych obejmuje 11 zespołów obiektów ruchomych w tym wyposażenia kościołów i kaplic (załącznik nr 2).

Do rejestru zabytków zostało wpisane jedno stanowisko archeologiczne (grodzisko domniemane z XIV-XVI w. w Chróscinie) spośród ogólnej liczby 29 zlokalizowanych na terenie gminy (załącznik nr 3).

Obecnie dla gminy Skoroszyce sporządzono na zlecenie Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków 121 kart dla zabytków ruchomych oraz 11 kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa (tzw. karty białe) dla następujących obiektów:

- 1) Chróscina – kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła.
- 2) Chróscina – zespół dworsko – folwarczny.
- 3) Makowice – kościół parafialny pw. św. Andrzeja.
- 4) Makowice założenie pałacowo – parkowo – folwarczne.
- 5) Mroczkowa – zespół dworsko – folwarczny.
- 6) Mroczkowa – dwór.
- 7) Sidzina – zespół dworsko – folwarczny.
- 8) Skoroszyce – zespół dworsko – folwarczny.
- 9) Skoroszyce – dwór.
- 10) Skoroszyce – mleczarnia.
- 11) Stary Grodków – zajazd.

Docelowo wszystkie obiekty wpisane do rejestru zabytków powinny posiadać swoją kartę ewidencyjną zabytków architektury i budownictwa.

W archiwum zakładowym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu znajduje się również 8 kart cmentarzy:

- 1) Chróscina – cmentarz rzymsko-katolicki z lat 50. XX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1959 r.
- 2) Chróscina – cmentarz rzymsko-katolicki z 1 poł. XX w. – najstarszy zachowany nagrobek z 1940 r.
- 3) Czarnolas – cmentarz rzymsko-katolicki z końca XIX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1899 r.
- 4) Makowice – cmentarz rzymsko-katolicki z 2 poł. XIX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1916 r.
- 5) Sidzina – cmentarz rzymsko-katolicki z 1 poł. XX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1906 r.
- 6) Skoroszyce – cmentarz rzymsko-katolicki z 2 poł. XIX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1897 r.

- 7) Pniewie – cmentarz rzymsko-katolicki – najstarszy zachowany nagrobek 1919 r.
- 8) Stary Grodków – cmentarz rzymsko-katolicki z 1 poł. XIX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1845 r., 1872 r.

IV.2. GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

Zgodnie z art. 22 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencją zostają objęte zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomości spoczywa na wójcie (burmistrzu, prezydencie) gminy (art. 22 pkt. 4 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Gminna ewidencja zabytków ma formę zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych równocześnie wojewódzką ewidencją zabytków prowadzoną przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Gminna ewidencja nie jest dokumentem zamkniętym; winna być uzupełniana, aktualizowana i weryfikowana.

W 2009 r. została opracowana Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Skoroszyce, zawierająca zarówno obiekty zabytkowe nie ujęte wcześniej w ewidencji i nie wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego

IV.3. GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW – ZABYTKI NIERUCHOME

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Skoroszyce zawiera również obiekty prawnie chronione poprzez wpis do Rejestru Zabytków Województwa Opolskiego.

Z gminy Skoroszyce ewidencją objęto 383 zabytki nieruchome. Gminna Ewidencja Zabytków – w formie kart adresowych (również w wersji elektronicznej) przechowywana jest w Urzędzie Gminy w Skoroszycach (załącznik nr 4).

Za kryteria decydujące o wpisie obiektu do ewidencji przyjęto:

- czas powstania – nie później niż lata 50 XX w.;
- stopień zachowania walorów zabytkowych;
- funkcja obiektu i wpływ jego formy na ogólny charakter zabudowy miejscowości
- wartość historyczna i artystyczna.

IV.4. GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW – ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Skoroszyce ujęto 29 stanowisk archeologicznych odkrytych bądź potwierdzonych w trakcie badań powierzchniowych prowadzonych w ramach programu badawczego Archeologiczne Zdjęcie Polski. Tylko jedno spośród nich (grodzisko domniemane z XIV-XVI w. w Chróście) zostało wpisane do rejestru zabytków (załącznik nr 3).

Ochrona archeologicznego dziedzictwa kulturowego może przybierać różne formy. Jak już wcześniej określono istnieją cztery ustawowe formy ochrony zabytków. Pierwszą i najważniejszą z nich jest wpis do rejestru zabytków. Niestety, na terenie województwa opolskiego wpisano do rejestru 1155 stanowisk, tj. około 10% wszystkich znanych stanowisk. Kolejne formy ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym archeologicznego, nie obejmują jak dotąd na terenie województwa opolskiego stanowisk archeologicznych. Bowiem żadne stanowisko nie zostało uznane za pomnik historii, ani nie utworzono parku kulturowego. Czwarta forma – miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego – jest szeroko wykorzystywana przez archeologiczne służby konserwatorskie jako ważny instrument ochrony zabytków. Informacje te zawarte

w planach zagospodarowania przestrzennego gmin powodują, że wszystkie znane stanowiska ujęte w wojewódzkiej ewidencji archeologicznej mogą być dokładniej chronione już na etapie projektowania inwestycji.

IV.5. SYSTEM OCHRONY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY W DOKUMENTACH PRAWA MIEJSCOWEGO

Ustalenia zawarte w miejscowych planach zagospodarowania, jako jedna z form ochrony zabytków, są podstawą do prawnych działań w tym kierunku. Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w planach należy uwzględniać zapisy krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 ust. 1). W planie bierze się pod uwagę zasięg stref ochrony konserwatorskiej wyznaczonych zgodnie z jednolitą metodą ustalania obszarów pod ochronę konserwatorską opracowaną w 1990 r. przez Zespół Ekspertów Międzynarodowej Komisji d/s Rewaloryzacji Miast i Zespołów Staromiejskich. Wyróżnia się następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

"A" - strefa pełnej ochrony, do bezwzględnego zachowania, obejmująca obszary o dobrze zachowanej historycznej strukturze przestrzennej.

"B" - strefa obejmująca obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania oraz charakteru i skali zabudowy.

"K" - strefa ochrony krajobrazu związanego z zespołem zabytkowym.

"W" - strefa ochrony archeologicznej.

"E" - strefa ochrony ekspozycji, głównie przez wyznaczenie terenów wyłączonych spod zabudowy.

"OW" - strefa obserwacji archeologicznych.

Gmina Skoroszyce posiada miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wsi: Skoroszyce (przyjętym uchwałą Nr IX/46/03 Rady Gminy Skoroszyce z dnia 30 czerwca 2003r. ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 64 z dnia 13 sierpnia 2003 r. pod pozycją 1223), Sidzina (przyjętym uchwałą Nr IX/47/03 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 30 czerwca 2003 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 67 z dnia 5 września 2003r. pod pozycją 1275), Chróścina (przyjętym uchwałą Nr IX/48/03 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 30 czerwca 2003 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 66 z dnia 3 września 2003 r. pod pozycją 1263), Brzeziny (przyjętym uchwałą Nr XXI/109/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 69 z dnia 19 października 2004 r. pod pozycją 1860), Czarnolas (przyjętym uchwałą Nr XXI/110/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 69 z dnia 19 października 2004 r. pod pozycją 1861), Gielczyce (przyjętym uchwałą Nr XXI/111/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 74 z dnia 5 listopada 2004 r. pod pozycją 1957), Makowice (przyjętym uchwałą Nr XXI/112/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 72 z dnia 2 listopada 2004 r. pod pozycją 1931), Mroczkowa (przyjętym uchwałą Nr XXI/113/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 70 z dnia 25 października 2004 r. pod pozycją 1880), Pniewie (przyjętym uchwałą Nr XXI/114/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 70 z dnia 25 października 2004 r. pod pozycją 1881) i Stary Grodków (przyjętym uchwałą Nr XXI/115/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 71 z dnia 28 października 2004 r. pod pozycją 1916). Podczas najbliższej aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego poszczególnych wsi w gminie uwzględnione powinny być zagadnienia i wytyczne konserwatorskie zawarte w planowanej nowelizacji ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Warto przy tym pamiętać, że ustalenia ochrony zabytków zawarte w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego nabrały szczególnego znaczenia z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717).

V. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

V.1. GŁÓWNE CELE POLITYKI GMINNEJ ZWIĄZANE Z OCHRONĄ ZABYTEKÓW

Główne cele polityki gminnej związanej z ochroną zabytków to:

- planowanie i konsekwentne realizowanie działań samorządowych w zakresie ochrony zabytków;
- racjonalne wykorzystanie gminnych funduszy na prace ratownicze, konserwatorskie i dokumentacyjne;
- uznanie znaczenia dziedzictwa kulturowego w rozwoju gminy;
- powiązanie zadań służących ochronie wartości kulturowych ze strategią rozwoju gospodarczego oraz polityką przestrzenną gminy;
- integracja ochrony dziedzictwa kulturowego (krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego), przyrodniczego i krajobrazu w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury – World Cultural Heritage);
- wspieranie projektów związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych;
- powstrzymanie degradacji zagrożonych obiektów zabytkowych i obszarów oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania;
- wspieranie starań właścicieli zabytkowych obiektów sakralnych o ich właściwe zabezpieczenie.

VI. REALIZACJA PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW

Zgodnie z przywoływaną już wielokrotnie Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, określone w art. 5 powyższej ustawy, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. W art. 28 wskazano również dodatkowe obowiązki właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Na mocy art. 29 ust. 1 na wszystkich właścicielach i posiadaczach zabytków oraz przedmiotów o cechach zabytkowych spoczywa obowiązek udostępniania ich organom ochrony zabytków w celu przeprowadzenia badań. W ustawie z 2003 r. utrzymano także obowiązującą dotychczas zasadę, że obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zdaniem własnym (art. 71 ust.2).

VI.1. DZIAŁANIA ZWIĄZANE Z OCHRONĄ ZABYTEKÓW, KTÓRYCH WŁAŚCIELEM JEST GMINA

Planowane

działania:

1. Okresowe przeglądy stanu zachowania i zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z Gminnym planem ochrony zabytków Gminy Skoroszyce na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

2 . Prowadzenie bieżących prac pielęgnacyjnych, konserwatorskich, remontowych, porządkowych i zabezpieczających przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów).

3. Opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań planu remontów obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych.
4. Podjęcie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy do nowych funkcji.
5. Przygotowanie ofert prac sezonowych dla bezrobotnych mieszkańców gminy przy pracach pielęgnacyjnych i porządkowych na terenach zielonych, będących własnością gminy.
6. Podjęcie przez Radę Gminy uchwały w sprawie przekazania procentowej części budżetu gminy na dotowanie prac konserwatorskich przy zabytkach stanowiących własność gminy.
7. Przygotowanie projektów rewitalizacji obszarów i obiektów zabytkowych w celu pozyskania środków z funduszy strukturalnych UE:
  - proponuje się zdobycie środków finansowych (np. z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) na rewitalizację parków.
8. Prowadzenie działań mających na celu poprawę wizerunku i estetyki przestrzeni publicznej poprzez podjęcie prac związanych z renowacją, odbudową i aktywizacją obiektów zabytkowych.
9. W gospodarce nieruchomościami przyjęcie zasady dalszego nie rozdrabniania własności zespołów zabytkowych, np. zespołów dworsko-parkowych czy samych parków.
10. Aktualizacja inwentaryzacji zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
11. Monitoring stanu i sposobów wykorzystania zabytków.
12. Wypracowanie systemu pomocy finansowania zabytków, poprzez odpisy podatkowe, w tym z usług turystycznych, z kar za niszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł.
13. Administracyjne egzekwowanie rygorów określonych m.in. w planach zagospodarowania przestrzennego, głównie w zakresie wysokości zabudowy jej charakteru i funkcji, a także ochrony wyznaczonych obszarów i budynków. Ważną rzeczą jest również skuteczna egzekucja prawa budowlanego, a co za tym idzie walka z samowolami budowlanymi. To właśnie prawdopodobnie samowole budowlane przyczyniły się do utraty cech zabytkowych przez znaczną część budynków. Należą do nich głównie wymiany okien, najczęściej wiążące się z poszerzeniem otworów, zmiany kształtu dachu, dowolny dobór poszycia, zbijanie tynków i ocieplanie kosztem podziałów architektonicznych i wystroju.
14. Monitoring umów dotyczących sprzedaży zabytków osobom i przedsiębiorstwom prywatnym, pod kątem realizacji zobowiązań tych podmiotów względem zakupionych obiektów.
15. Uregulowanie kwestii własnościowych dla obiektów zabytkowych o nieuregulowanej własności.
16. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych).
17. Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych.

VI.2. DZIAŁANIA ZWIĄZANE Z OCHRONĄ ZABYTKÓW LEŻĄCYCH NA TERENIE GMINY SKOROSZYCE

Planowane

działania:

1. Przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do absorpcji programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej. Przygotowanie aktualnych informacji o możliwościach starania się o pozabudżetowe środki finansowe na dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych.

2. Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych kwalifikowanych do wpisania do rejestru zabytków województwa opolskiego. Uświadamianie właścicieli o korzyściach i możliwościach płynących z objęcia obiektów zabytkowych ochroną prawną.

Obiekty proponowane do wpisania do rejestru zabytków:

- kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej wraz z ogrodzeniem w Czarnolesie;
- kościół odpustowy pw. NMP Wspomożycielki Wiernych w Mroczkowej;
- kaplica pw. MB Różańcowej w Gielczycach;
- aleja kapliczek przed kościołem w Mroczkowej;
- park w Mroczkowej;
- dwór w Skoroszycach;
- dwór w Mroczkowej;

3. Zwrócenie się do Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z prośbą o wykreślenie z rejestru zabytków nieistniejącej już ruiny kościoła w Pniewiu.

4. Zwrócenie się do Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z prośbą o wykonanie kart zabytków ruchomych dla najważniejszych obiektów ruchomych zlokalizowanych na terenie gm. Skoroszyce.

5. Podjęcie starań o uporządkowanie parków w: Chróście, Mroczkowej, Skoroszycach, Sidzinie. Proponuje się następujące rozwiązania w kwestii zagospodarowania i wykorzystania parków:

- park w Skoroszycach może stać się miejscem czynnego wypoczynku i rekreacji. Ze względu na położenie park ten ma jedynie znaczenie lokalne. Odrestaurowanie stawu poszerzy funkcję tego obiektu. Będzie można wykorzystać go do celów wędkarskich;
- park w Sidzinie wymaga rewitalizacji. Należy przeprowadzić prace konserwatorskie polegające na: odwodnieniu terenu, zabiegach pielęgnacyjnych, odtworzenie przebiegu ścieżek spacerowych, usunięciu samosiewów, ustawieniu ławek, odtworzenie bramy wjazdowej. Uporządkowany park może stanowić miejsce wypoczynku i rekreacji na potrzeby miejscowej ludności;
- wyselekcjonowanie najcenniejszych egzemplarzy drzew kwalifikujących się do objęcia ochroną pomnikową zwłaszcza w Skoroszycach;
- zaopatrzyć parki w specjalne tablice z informacjami o ich historii, kompozycji założenia oraz najcenniejszych okazach dendrologicznych;
- właściciele parków powinni być uświadamiani w zakresie ochrony przyrody, zasad rewitalizacji i wartości historycznej posiadanych obiektów.

6. Podjęcie stosownej uchwały przez Radę Gminy o udzielaniu dotacji na prace remontowe i konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków (dotacje mogą być udzielane osobom posiadającym tytuł prawny do zabytku znajdującego się na terenie gminy i wykażą się wkładem własnym na wykonanie prac).

7. Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Skoroszyce (po dwóch latach obowiązywania Programu), polegająca na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących i gruntowanie przebudowanych (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji itp.) oraz wprowadzeniu, w uzgodnieniu z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, nowych obiektów, dotąd nie objętych ewidencją, a posiadających wartości zabytkowe, ważne dla kulturowej tożsamości regionu.

Wykaz obiektów proponowanych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Brzeziny	dom		34	
2.	Chróścina	szkoła	ul. Dolna	2	
3.	Brzeziny	dom		67	
4.	Chróścina	dom	ul. Ogrodowa	9	
5.	Czarnolas	kapliczka			przy drodze polnej
6.	Czarnolas	dom		85	
7.	Czarnolas	gołębnik		85	
8.	Makowice	dom		7	
9.	Makowice	stodoła		7	
10.	Makowice	budynek gospodarczy		28	
11.	Makowice	dom		51	
12.	Makowice	gołębnik		57-58	
13.	Makowice	budynek gospodarczy		64	
14.	Sidzina	stodoła w zespole folwarcznym	ul. Parkowa		
15.	Sidzina	dom	ul. Powstańców	4	
16.	Sidzina	budynek gospodarczy	ul. Radziechowska	51	
17.	Skoroszyce	budynek gospodarczy	ul. Dolna	3	
18.	Skoroszyce	mur z bramką	ul. Dolna	11	
19.	Skoroszyce	dom	ul. Dolna	13	
20.	Skoroszyce	dom	ul. Dolna	17	
21.	Skoroszyce	gołębnik	ul. Dolna	21	
22.	Skoroszyce	gołębnik	ul. Dolna	35	
23.	Skoroszyce	gołębnik	ul. Dolna	41	
24.	Skoroszyce	dom	ul. Nyska	8	
25.	Skoroszyce	dom	ul. Powstańców 11		
26.	Skoroszyce	dom	ul. Powstańców	34	
27.	Skoroszyce	dom	ul. Powstańców	35	
28.	Skoroszyce	gołębnik	ul. Powstańców	36	
29.	Stary Grodków	budynek gospodarczy w zespole stacji kolejowej			
30.	Stary Grodków	wozownia przy zajeździe			

Wykaz obiektów proponowanych do usunięcia z gminnej ewidencji zabytków z powodu utraty cech zabytkowych lub całkowitego zniszczenia.

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Uwagi
1.	Brzeziny	dom		82b	
2.	Chróstcina	spichlerz z XIX w.	ul. Ogrodowa	88a	
3.	Chróstcina	stodoła	ul. Kroszyńska	13	
4.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	27	
5.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	29	
6.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	35	
7.	Chróstcina	dom	ul. Kroszyńska	3	
8.	Chróstcina	dom	ul. Kroszyńska	9	
9.	Chróstcina	dom	ul. Kroszyńska	11	
10.	Chróstcina	stodoła	ul. Kroszyńska	13	
11.	Czarnolas	dom		18	
12.	Czarnolas	stodoła		109	
13.	Makowice	stodoła		53-54	
14.	Makowice	dom		89	
15.	Makowice	stodoła		106	
16.	Makowice	dom		przy 129	
17.	Pniewie	dom		5	
18.	Pniewie	dom		przy 39	
19.	Sidzina	dom	Radziechowska	13	
20.	Sidzina	dom	Radziechowska	57	
21.	Sidzina	stodoła	Polna	2	
22.	Sidzina	dom	Opolska	5	
23.	Skoroszyce	plebania z XIX w.			
24.	Skoroszyce	stodoła przy plebanii			
25.	Skoroszyce	stodoła	Wolności	19	
26.	Stary Grodków	dom		77	

8. Współpraca z placówkami oświatowymi, stowarzyszeniami, organizacjami społecznymi, fundacjami, kościołami i innymi związkami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami (w tym zwłaszcza z Regionalnym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków w Opolu oraz Towarzystwem Opieki nad Zabytkami).

9. Współpraca z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych w zakresie ochrony obiektów zabytkowych:

- współpraca i edukacja właścicieli zabytków mająca na celu zachowanie oryginalnego detalu architektonicznego na elewacjach i oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej.

10. Monitorowanie bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających prowadzonych na terenie gminy parków, alei i cmentarzy. Uzupełnianie nasadzeń w zabytkowych alejach.

11. Podjęcie działań w celu znalezienia użytkowników lub właścicieli dla zdegradowanych obiektów zabytkowych na terenie gminy i udostępnienie informacji m.in. na stronie internetowej.

12. Wykorzystanie zabytkowych zasobów gminy do aktywizacji gospodarczej np. w obszarze turystyki i rekreacji.

13. Współpraca ze służbami konserwatorskimi województwa. Powinno się to wyrażać m.in. obligowaniem inwestorów do opiniowania planowanych prac (nawet tych pozornie drobnych – jak wymiana okien, ocieplanie ścian) przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.
14. Współpraca z Zespołem Monitorującym realizację Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami.
15. Organizowanie warsztatów dla właścicieli zabytków na temat możliwości pozyskiwania środków finansowych z funduszy samorządowych, ministerialnych oraz unijnych. Zaleca się w tej kwestii korzystanie z usług firm: "Instytucja Szkoleniowa Muster-in" tel. 0774548667, 0502533647, www.musterin.pl (koszt 5-godzinnego szkolenia ok. 800 zł) lub "Fundacja ARTeria" tel. 0327774411, www.fundacja-arteria.org.
16. Informowanie właścicieli zabytków o funkcjonowaniu w Regionalnym Ośrodku Badań i Dokumentacji Zabytków w Opolu specjalnego Punktu Informacyjnego dla właścicieli obiektów zabytkowych.
17. Udostępnienie informacji prawnych o możliwościach i obowiązkach prawnej opieki nad zabytkami.
18. Podjęcie działań w celu znalezienia odpowiedzialnych użytkowników dla zdegradowanych obiektów zabytkowych na terenie gminy poprzez przygotowanie oferty inwestycyjnej i udostępnienie jej na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Gminy Skoroszyce.
19. Nadzorowanie przestrzegania zakazu wykonywania na terenie stanowisk archeologicznych lub w ich obrębie nielegalnych poszukiwań, prac głębokościowych, wykonywania wykopów lub prowadzenia robót budowlanych bez zgody Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
20. Iluminacja najcenniejszych zabytków gminy.
21. Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych. Uświadomienie mieszkańcom, że zgodnie z art. 118 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) za umieszczenie bez pozwolenia na zabytku wpisanym do rejestru zabytków reklam, tablic, urządzeń technicznych oraz napisów podlega karze grzywny.
22. Współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną.
23. Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną.
24. Wspieranie utrzymania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów (np. poprzez realizację Hollandzkiego Modelu Konserwacji Zabytków, w myśl zasady „ratować zabytki, ratować pracę, ratować rzemiosło”).
25. Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach oferujących wypoczynek i rekreację oparte na miejscowych tradycjach.
26. Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji).
27. Walka z samowolami budowlanymi, we współpracy z OWKZ, przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz objętych w gminnej ewidencji zabytków.

28. Ochrona panoram oraz przedpola widokowych wsi o wartościach kulturowych.
29. Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez:
- ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy;
  - wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy;
  - wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk.

VI.3. DZIAŁANIA INFORMACYJNE, POPULARYZACYJNE I EDUKACYJNE ZWIĄZANE Z PROMOCJĄ ZABYTEKÓW I WALORÓW KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

Planowane

działania:

1. Udostępnienie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Gminy.
2. Wspieranie wydawnictw, folderów, przewodników i informatorów obejmujących zagadnienia związane z historią gminy oraz dziedzictwem kulturowym gminy.
3. Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego.
4. Zamieszczanie na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Gminy informacji dotyczących historii poszczególnych miejscowości oraz dziejów ważniejszych obiektów zabytkowych, w tym przede wszystkim chronionych prawnie poprzez wpis do Rejestru Zabytków Województwa Opolskiego.
5. Dofinansowanie szkolnych konkursów wiedzy o zabytkach gminy oraz wycieczek szkolnych, których celem jest poznanie zabytków gminy.
6. Zachęcanie szkół do zwracania szczególnej uwagi na zabytki, a zwłaszcza na znaleziska archeologiczne. Uczestnictwo w ogólnopolskich projektach „Ślady przeszłości. Młodzież adaptuje zabytki” monitorowanych przez Centrum Edukacji Obywatelskiej (koordynatorem w woj. opolskim p. Aldona Król) oraz ogólnopolskich konkursach organizowanych dla młodzieży przez Centrum Edukacji Obywatelskiej (szczegóły na www.ceo.org.pl) i Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie (szczegóły na www.kobidz.pl).
7. Uczestnictwo w obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa, których koordynatorem w Polsce jest Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, a w województwie opolskim Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Opolu (www.edd.com.pl; www.kobidz.pl).
8. Prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony dziedzictwa na wszystkich poziomach szkół ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn.
9. Promocja wartości materialnych oraz niematerialnych dziedzictwa kulturowego, a zwłaszcza zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości.
10. Wskazywanie i promowanie najlepszych inwestycji związanych z zabytkami.

11. Edukacja mieszkańców w zakresie konieczności ochrony miejscowego dziedzictwa kulturowego. Propagowanie idei poszanowania lokalnej specyfiki budowlanej i zachowania ciągłości tradycji. Wskazane są takie inicjatywy jak organizowanie spotkań dla ludności z pracownikami służb konserwatorskich, tworzenie ścieżek edukacyjnych dla młodzieży szkolnej, mające na celu uświadomienia roli zabytków w krajobrazie kulturowym.
12. Ochrona i promocja odrębnych cech lokalnych, pielęgnacja tradycji oraz poszanowanie dla technicznego i przemysłowego dziedzictwa gminy.
13. Wspieranie organizacyjne i finansowe konferencji, sesji popularnonaukowych i warsztatów mających na celu popularyzację wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu i dające możliwości dyskusji na temat problematyki związanej z jego ochroną.
14. Popularyzacja i promocja wiedzy o zabytkach przez wspieranie organizacji olimpiad tematycznych wśród dzieci i młodzieży, pikników rodzinnych z elementami folklorystycznymi oraz wycieczek turystycznych z przewodnikiem umożliwiającym odkrywanie przez uczestników zabytków na co dzień niezauważanych.
15. Pozyskiwanie wolontariuszy i społeczników gotowych do współpracy w zakresie promocji zabytków.
16. Podjęcie starań o wyłonienie wśród mieszkańców gminy społecznych opiekunów zabytków i współpracowanie z nimi w zakresie ochrony i promocji zabytków. Zgodnie z art. 102 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), społecznym opiekunem zabytków może być osoba, która nie była karana za przestępstwa popełnione umyślnie oraz posiada wiedzę w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Społecznego opiekuna zabytków ustanawia na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków starosta właściwy dla miejsca zamieszkania kandydata na społecznego opiekuna zabytków.
17. Współpraca z Parafią Ewangelicko-Augsburską w Wołczynie, która prowadzi ogólnopolskie centrum obozów rowerowych dla ewangelików w zakresie organizacji ekumenicznych obozów rowerowych z objazdem po najatrakcyjniejszych obiektach w gminie i powiecie.
18. Rozwój i promocja walorów turystycznych, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych:
  - włączenie pałaców i dworów z terenu gminy do Szlaku zamków, pałaców i dworów Opolszczyzny (zob. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami);
  - tworzenie ścieżek edukacyjnych (fragmenty dłuższych szlaków turystycznych) z włączeniem zabytków oraz stanowisk archeologicznych połączonych z innymi elementami krajobrazu kulturowego i przyrodniczego;
  - połączenie Skoroszyca z pozostałymi, najciekawszymi pod względem turystycznym, miejscowościami ścieżkami rowerowymi. Przygotowanie specjalnych map i informatorów z historią najważniejszych obiektów zabytkowych.
19. Zadania edukacyjne i promocyjne mogą być również realizowane przez instytucje kultury podległe gminie (biblioteki, izby regionalne, izby tradycji) w ramach działalności bieżącej.
20. W zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, gmina może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje).
21. Stworzenie internetowego informatora turystycznego oraz powstanie Gminnego Centrum Turystycznego.
22. Oznakowanie, we współpracy ze Starostą i Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu, tablicami informacyjnymi najcenniejszych obiektów zabytkowych w gminie.
23. Organizowanie konkursów na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego.
24. Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych

praktyk projektowych przy zabytkach, a także zorganizowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowych, przyrodniczo i krajobrazowo.

25. Opracowanie cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym skierowanego do przedstawicieli wspólnot mieszkaniowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, a także sprawnego zarządzania nimi.

26. Wprowadzanie i upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć.

- Budżetu gminy i powiatu.

VII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Kwestie dofinansowania prac przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków reguluje Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2005 e. Nr 112, poz. 940).

Istnieje możliwość dofinansowania zadań z zakresu ochrony zabytków m.in. z budżetu państwa. Wsparcie finansowe pochodzi ze środków:

- Unijnych z programów: KULTURA 2007-2013, Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki, Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowania. Po fundusze unijne należy się ubiegać za pośrednictwem Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego. Informacje o funduszach europejskich można uzyskać na stronie www.umwo.opole.pl. O środki finansowe na rozwój obszarów wiejskich można pozyskać również z programu Leader (szczegóły na www.umwo.opole.pl). Leader jest podejściem wielosektorowym, przekrojowym i partnerskim realizowanym lokalnie na określonym obszarze, umożliwiającym osiągnięcie celów osi trzeciej. Celem osi czwartej jest przede wszystkim budowanie kapitału społecznego przez aktywizację mieszkańców oraz przyczynianie się do powstania nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich, a także polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami oraz ich waloryzacją, w skutek pośredniego włączenia Lokalnych Grup Działania (LGD) w system zarządzania danym obszarem. Na stronach internetowych www.interreg.gov.pl i www.funduszeuropejskie.gov.pl znajdują się informacje dotyczące programu operacyjnego „Innowacyjna gospodarka”, projektu nr 6.4. Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym oraz programów operacyjnych „Regionalne programy operacyjne”.
- Państwowych: 1. Program Operacyjny MRR Infrastruktura i Środowisko, XII oś priorytetowa Kultura i dziedzictwo kulturowe; 2. Programy operacyjne MKiDN (12), m.in.: Dziedzictwo Kulturowe, Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury; Promocja kultury polskiej za granicą; Rozwój inicjatyw lokalnych; Patriotyzm jutra; Promesa Ministra KiDN; 3. Program Operacyjny MRiRW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich; 4. Fundusz kościelny ze środków MSWiA (dla prac przy obiektach sakralnych, nie obejmujących konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów). Na witrynie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego www.mkidn.gov.pl znajdują się informacje dotyczące następujących programów operacyjnych: „Dziedzictwo kulturowe”, „Fundusz wymiany kulturalnej”, „Kultura 2007-2013”.
- Wojewódzkich: 1. Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego 2007-2013; 2. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; 3. Konkursy: Wojewody Opolskiego, Marszałka Województwa Opolskiego oraz jednostek samorządu terytorialnego.
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dla zabytkowychzałożeń zielonych).
- Fundacji: 1. Wspomaganie Wsi; 2. Europejski Fundusz Rozwoju Wsi; 3. Projekt "Rzeczpospolita Internetowa" (na witryny internetowe).

Istnieje możliwość, na drodze podjęcia stosownej uchwały przez Radę Gminy, udzielenia dotacji na prace remontowe i konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków. Dotacje

mogą być udzielane osobom posiadającym tytuł prawny do zabytku znajdującego się na terenie gminy i wykażą się poniesieniem wkładu własnego na wykonanie prac. Pierwszeństwo w ubieganiu się o dotacje powinni mieć właściciele obiektów zabytkowych pozostających w złym stanie technicznym o największych wartościach historycznych i artystycznych oraz o szczególnym znaczeniu dla gminy.

VIII. ANEKSY

Załącznik nr 1 - Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Lp	Miejscowość	Obiekt	Data powstania	Numer rejestru
1.	Brzeziny	kościół filialny pw. św. Marcina	XVI/XVII	1142/66 z 12.02.1966
2.	Chróścina	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	XV/XVI	1143/66 z 12.02.1966
3.	Chróścina	park		R.37/48 z 26.08.1948 49/81 z 10.09.1984
4.	Makowice	kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła wraz z otoczeniem w granicach ogrodzenia	1450	33/200
5.	Pniewie	ruina kościoła	XV	945/65 z 18.01.1965
6.	Sidzina	kościół parafialny pw. śś. Piotra i Pawła	XIV, XVII, 1824	1155/66 z 17.02.1966
7.	Sidzina	baszta obronna	XVI, pocz. XVII	1886/67 z 15.07.1967
8.	Sidzina	oficyna dworska	pocz. XIX	1878/67 z 23.03.1967
9.	Sidzina	park	II poł. XIX	50/81 z 01.06.1981
10.	Skoroszyce	kościół parafialny pw. św. Jadwigi	XIV-XIX, po 1949	1056/65 z 31.03.1965
11.	Skoroszyce	cmentarz parafialny wraz z gotyckim kościołem, nagrobkami i trzema kapliczkami	XIX, XX	280/90 z 05.11.1990
12.	Skoroszyce	park	pocz. XIX	48/81 z 01.06.1981
13.	Stary Grodków	kościół parafialny pw. św. Trójcy	XIII, 1910	1156/66 z 17.02.1966 145/55 z 19.01.1955

Załącznik nr 2 - Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Lp	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru
1.	Brzeziny	Wyposażenie z kościoła filialnego pw. św. Marcina	Ks.B.t.II-473/68 19.10.1968 r.
2.	Chróścina	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.II-433/70 18.02.1970 r. Ks.B.t.II-434/70 18.02.1970 r.
3.	Chróścina	Krzyż pokutny przy plebanii kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.V-789/89 30.09.1989 r.
4.	Makowice	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP	ks.B.t.VI-949/1-20/96 19.03.1996 r.
5.	Makowice	Rzeźba św. Jana Nepomucena	ks.B.t.I-154/59 20.10.1959 r.
6.	Sidzina	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. śś. Piotra i Pawła	Ks.B.t.V-881/1-7/92 20.03.1992 r.
7.	Sidzina	Rzeźba św. Jana Nepomucena przy kościele parafialnym pw. śś. Piotra i Pawła	Ks.B.t.V-840/90 28.09.1990 r.

8.	Skoroszyce	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jadwigi	Ks.B.t.I-145/58 10.10.1958 r. Ks.B.t.II-492/70 25.03.1970 r. Ks.B.t.V-829/1-2/90 25.06.1990 r. Ks.B.t.V-830/1-8/90 25.06.1990 r.
9.	Skoroszyce	Rzeźba św. Jana Nepomucena, przy drodze do Czarnolasu	Ks.B.t.V-828/90 25.06.1990 r.
10.	Skoroszyce	Krzyż pokutny, przy drodze do Nysy	Ks.B.t.V-846/90 31.10.1990 r.
11.	Stary Grodków	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. Trójcy Świętej	Ks.B.t.II-491/70 25.03.1970 r. Ks.B.t.III-573/1-11/72 24.04.1972 r.

Załącznik nr 3 – Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków

Lp	Miejscowość	Nr stanowiska	Stanowisko	Kultura	Chronologia	Lokalizacja	Nr rejestru
1.	Brzeziny	1	śląd osadnictwa	-	neolit	lokalizacja w obrębie wsi	
2.	Chróścina	1	śląd osadnictwa	-	neolit	lokalizacja w obrębie wsi	
3.	Chróścina	2	punkt osadniczy	-	IX-XI w.	lokalizacja w obrębie wsi	
4.	Chróścina	3	grodzisko domniemane	-	XIV-XVI w.	dz. nr 10/2	A-600/81
5.	Chróścina	4	punkt osadniczy	łużycka	okres halsztacki	lokalizacja w obrębie wsi	
6.	Chróścina	5	punkt osadniczy	-	XIII- XIV w.	lokalizacja w obrębie wsi	
7.	Chróścina	6	śląd osadnictwa	-	neolit	lokalizacja w obrębie wsi	
8.	Czarnolas	-	śląd osadnictwa	-	neolit	lokalizacja w obrębie wsi	
9.	Gielczyce	1	śląd osadnictwa	-	neolit	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
10.	Gielczyce	2	cmentarzysko ?	-	XVII w.	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
11.	Gielczyce	3	śląd osadnictwa	-	XV w.	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
12.	Makowice	1	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	dz. gr. nr 162, 163, 164	
13.	Makowice	2	śląd osadnictwa	-	neolit, średniowiecze	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
14.	Makowice	3	cmentarzysko	przedłużycka	II okres epoki brązu	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
15.	Pniewie	1	śląd osadnictwa	-	średniowiecze	lokalizacja w obrębie wsi	
16.	Pniewie	2	grodzisko domniemane	-	-	lokalizacja w obrębie wsi	
17.	Pniewie	3	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia	lokalizacja w obrębie wsi	
18.	Sidzina	1	grodzisko	-	XIV w. (?)	dz. nr 407/1	
19.	Sidzina	2	śląd osadnictwa	-	pradzieje	lokalizacja w obrębie wsi	
20.	Sidzina	4	osada - pracownia hutnicza	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	dz. nr 691/1	
21.	Sidzina	5	śląd osadnictwa	-	pradzieje	dz. nr 691/1	
22.	Sidzina	6	śląd osadnictwa, punkt osadniczy	-	pradzieje, XIV-XV w.	dz. nr 735/1	
23.	Sidzina	7	osada - pracownia hutnicza	-	XIV-XV w.	dz. nr 45/1	
24.	Sidzina	8	punkt osadniczy	-	2 poł. XIII-XIV w.	dz. nr 2/1	
25.	Sidzina	9	punkt osadniczy	-	średniowiecze, nowożytność	lokalizacja w obrębie wsi	

26.	Skoroszyce	1	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
27.	Skoroszyce	2	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
28.	Skoroszyce	3	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia	lokalizacja w obrębie wsi	
29.	Skoroszyce	4	śląd osadnictwa	-	neolit	lokalizacja w obrębie wsi	

Załącznik nr 4 Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Lokalizacja	Uwagi
38.	Brzeziny	Kościół filialny p.w. św. Marcina		61		nr rej. 1142/66 z 12.02.1966 r.
39.	Brzeziny	Ogrodzenie kościoła z bramką		61		
40.	Brzeziny	Kaplica cmentarna przy murze kościelnym		61		
41.	Brzeziny	Kapliczka			przy domu nr 32	
42.	Brzeziny	Kapliczka			przy domu nr 58	
43.	Brzeziny	Szkoła podstawowa		62		
44.	Brzeziny	Obora		2		
45.	Brzeziny	Dom		6		
46.	Brzeziny	Dom		12		
47.	Brzeziny	Dom		13		
48.	Brzeziny	Dom		15		
49.	Brzeziny	Budynek gospodarczy		15		
50.	Brzeziny	Dom		18		
51.	Brzeziny	Dom		19		
52.	Brzeziny	Dom		20		
53.	Brzeziny	Dom		21		
54.	Brzeziny	Dom		23		
55.	Brzeziny	Dom		27		
56.	Brzeziny	Dom		30		
57.	Brzeziny	Dom		32		
58.	Brzeziny	Dom		35a		
59.	Brzeziny	Dom		37		
60.	Brzeziny	Dom		46		
61.	Brzeziny	Dom		49		
62.	Brzeziny	Dom		57		
63.	Brzeziny	Dom		51		
64.	Brzeziny	Dom		59		
65.	Brzeziny	Dom		60		
66.	Brzeziny	Dom		64		
67.	Brzeziny	Budynek gospodarczy		38		
68.	Brzeziny	Dom		71b		
69.	Brzeziny	Dom		78		
70.	Brzeziny	Dom		81		
71.	Brzeziny	Dom		84		
72.	Brzeziny	Dom		87		
73.	Brzeziny	Trafostacja			po między domami nr 71 i 72	
74.	Brzeziny	Dom		75		
75.	Chróścina	Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła	Dolna	6		nr rej. 1143/66 z 12.02.1966 r.

76.	Chróścina	Park krajobrazowy w zespole dworskim	Ogrodowa			nr rej. 37/48 z 26.08.1948 r. nr rej. 49/81 z 10.09.1981 r.
77.	Chróścina	Wieża kościelna	Dolna	6		
78.	Chróścina	pozostałość ogrodzenia kościoła parafialnego	Dolna	6		
79.	Chróścina	kapliczka			przy domu ul. Dolna 3	
80.	Chróścina	Kapliczka	Ogrodowa	54		
81.	Chróścina	Kapliczka	Ogrodowa	57		
82.	Chróścina	Dwór - ruina	Ogrodowa			
83.	Chróścina	Szkoła	Dolna	2		
84.	Chróścina	Komenda Policji	Ogrodowa	42		
85.	Chróścina	Stacja PKP	Ogrodowa			
86.	Chróścina	Dom dróżnika PKP	Kolejowa	12		
87.	Chróścina	Magazyn	Ogrodowa	48		w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 41
88.	Chróścina	Trafostacja	Ogrodowa			
89.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	7		
90.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	9		
91.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	19		
92.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	23		
93.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	30		
94.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	31		
95.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	41		
96.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	43		
97.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	54		
98.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	55		
99.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	59		
100.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	65		
101.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	69b		
102.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	78- 80		
103.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	66- 68		
104.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	88a		
105.	Chróścina	Stodoła	Ogrodowa	88a		
106.	Chróścina	Dom	Ogrodowa	88d		
107.	Chróścina	Dom	Dolna	11		
108.	Chróścina	Dom	Dolna	20		
109.	Chróścina	Dom	Dolna	21		
110.	Chróścina	Dom	Drzewna	1		
111.	Chróścina	Dom	Kolejowa	1		
112.	Chróścina	Dom	Kolejowa	2		
113.	Chróścina	Dom	Kolejowa	3		
114.	Chróścina	Dom	Kolejowa	6		
115.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	1		
116.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	2		
117.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	13		
119.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	17		
200.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	20		
201.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	24		
202.	Chróścina	Stodoła	Kroszyńska	27		
203.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	33		

204.	Chróścina	Dom	Kroszyńska	35		
205.	Chróścina	Dom	Leśna	1		
206.	Chróścina	Dom	Mała	6		
207.	Chróścina	Dom	Mała	10		
208.	Chróścina	Dom	Parkowa	2		
209.	Chróścina	Dom	Parkowa	4		
210.	Chróścina	Dom	Połna	2		
211.	Chróścina	Dom	Stara	1		
212.	Chróścina	Dom	Stara	3		
213.	Chróścina	Dom	Stara	5		
214.	Chróścina	Dom	Stara	6		
215.	Chróścina	Dom	Stara	10		
216.	Czarnolas	Kościół p.w. MB Częstochowskiej				
217.	Czarnolas	Ogrodzenia kościoła				
218.	Czarnolas	Kaplica - dzwonnica				
219.	Czarnolas	Kaplica cmentarna przy kościele				
220.	Czarnolas	Kapliczka			na przeciw domu nr 76	
221.	Czarnolas	Kapliczka			przy domu nr 51	
222.	Czarnolas	Kapliczka			przy domu nr 94	
223.	Czarnolas	Kapliczka			przy domu nr 99	
224.	Czarnolas	Kapliczka			na przeciw domu nr 101	
225.	Czarnolas	Budynek byłej szkoły podstawowej		33		
226.	Czarnolas	Dom		1		
227.	Czarnolas	Dom		2		
228.	Czarnolas	Dom		10		
229.	Czarnolas	Dom		17		
230.	Czarnolas	Stodoła		17		
231.	Czarnolas	Dom		18		
232.	Czarnolas	Dom		19		
233.	Czarnolas	Stodoła		29		
234.	Czarnolas	Dom		44		
235.	Czarnolas	Dom		49		
236.	Czarnolas	Dom		50		
237.	Czarnolas	Dom		76		
238.	Czarnolas	Dom		77		
239.	Czarnolas	Dom		81		
240.	Czarnolas	Dom		83		
241.	Czarnolas	Stodoła		83		
242.	Czarnolas	Dom		86		
243.	Czarnolas	Dom		87		
244.	Czarnolas	Dom		89		
245.	Czarnolas	Dom		90		
246.	Czarnolas	Stodoła		90		
247.	Czarnolas	Budynek gospodarczy		90		
248.	Czarnolas	Dom		95		
249.	Czarnolas	Dom		96		
250.	Czarnolas	Dom		99		
251.	Czarnolas	Stodoła		101		
252.	Czarnolas	Dom		104		
253.	Czarnolas	Trafostacja			przy domu nr 5	

254.	Gielczyce	Kaplica p.w. MB Różańcowej			
255.	Gielczyce	Dom		42	
256.	Gielczyce	Dom		7	
257.	Gielczyce	Dom		10	
258.	Gielczyce	Dom		11	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 1
259.	Gielczyce	Dom		16	
260.	Gielczyce	Dom		18	
261.	Gielczyce	Stodoła		27	
262.	Gielczyce	Stodoła		33	
263.	Makowice	Kościół parafialny p.w. św. Andrzeja (transept i nowe prezbiterium)		62	nr rej. 33/2004 z 8.11.2004 r.
264.	Makowice	Mur wokół kościoła parafialnego		62	
265.	Makowice	Cmentarz przy kościele			
266.	Makowice	Kapliczka			przy murze cmentarza
267.	Makowice	Kapliczka			przy domunr 93
268.	Makowice	dawny dom zakonny		131	
269.	Makowice	Plebania		30	
270.	Makowice	Budynek gospodarczy przy plebani		30	
271.	Makowice	Szkoła podstawowa		61	
272.	Makowice	Przedszkole		35	
273.	Makowice	Zajazd "Pod Wilkiem"			
274.	Makowice	Budynek gospodarczy przy zajęździe			
275.	Makowice	ruina budynku gospodarczego			przy zajęździe
276.	Makowice	Dom		2	
278.	Makowice	Dom		4	
279.	Makowice	Dom		17	
280.	Makowice	Obora		19	
281.	Makowice	Dom		25	
282.	Makowice	Dom		27	
283.	Makowice	Dom		38	
284.	Makowice	Dom		48	
285.	Makowice	Dom		57	
286.	Makowice	Dom		58	
287.	Makowice	Dom		64	
288.	Makowice	Stodoła		63-64	
289.	Makowice	Dom		68	
290.	Makowice	Dom		85	
291.	Makowice	Dom		88	
292.	Makowice	Dom		91	
293.	Makowice	Dom		92	
294.	Makowice	Dom		94	
295.	Makowice	Dom		95	
296.	Makowice	Stodoła		94-95	
297.	Makowice	Dom		98	
298.	Makowice	Obora		113	
299.	Makowice	Stodoła		113	
300.	Makowice	Dom		115	

301.	Makowice	Dom		116		
302.	Makowice	Dom		124		
303.	Makowice	Dom		129		
304.	Makowice	Dom			przy domu nr 130	
305.	Makowice	Trafostacja			przy domu nr 115	
306.	Mroczkowa	Kościół odpustowy p.w. NMP Wspomożycielki				
307.	Mroczkowa	Aleja z zespołem kapliczek przed kościołem odpustowym				
308.	Mroczkowa	Bramka w ogrodzeniu kościoła				
309.	Mroczkowa	Cmentarz				
310.	Mroczkowa	Bramka na cmentarz				
311.	Mroczkowa	Kapliczka			przy drodze do Skoroszyc	
312.	Mroczkowa	Kapliczka			przy domu nr 21	
313.	Mroczkowa	Dwór		39		
314.	Mroczkowa	Brama wjazdowa do zespołu dworskiego			przy oficynie nr 39	
315.	Mroczkowa	Oficyna z zespołem dworskim		39		
316.	Mroczkowa	Budynek gospodarczy w zespole dworskim		37		
317.	Mroczkowa	Budynek gospodarczy w obejściu domu w zespole dworskim		35		
318.	Mroczkowa	Stodoła w zespole dworskim		35		
319.	Mroczkowa	Dom		6a		
320.	Mroczkowa	Dom		7		
321.	Mroczkowa	Dom		14		
322.	Mroczkowa	Dom		21		
323.	Mroczkowa	Dom		29		
324.	Mroczkowa	Dom		30		
325.	Mroczkowa	Dom			przy domu nr 30	
326.	Mroczkowa	Trafostacja			przy domu nr 26	
327.	Pniewie	Ruina kościoła p.w. św. Józefa				nr rej. 945/65 z 18.01.1965 r.
328.	Pniewie	Mur wokół terenu przykościelnego - zachowany fragmentarycznie				
329.	Pniewie	Kapliczka				
330.	Pniewie	Kapliczka				
331.	Pniewie	Kapliczka			przy domu nr 3	
332.	Pniewie	Dom		2		
333.	Pniewie	Dom		4		
334.	Pniewie	Dom		6		
335.	Pniewie	Dom		8		
336.	Pniewie	Dom		10		
337.	Pniewie	Stodoła		12		
338.	Pniewie	Dom		15		
339.	Pniewie	Dom			przy domu nr 16	
340.	Pniewie	Dom		19		
341.	Pniewie	Dom		21		
342.	Pniewie	Bramka przy domu		21		
343.	Pniewie	Dom		25		
344.	Pniewie	Kurnik, gołębnik, przy domu		25		
345.	Pniewie	Dom		26		
346.	Pniewie	Dom		33		

347.	Pniewie	Dom		36		
348.	Pniewie	Dom		37		
349.	Pniewie	Trafostacja			przy domach nr 23 i 25	
350.	Sidzina	Kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła				nr rej. 1155/66 z 17.02.1966 r.
351.	Sidzina	Park krajobrazowy w zespole dworskim	Parkowa			nr rej. 50/81 z 1.06.1981 r.
352.	Sidzina	Baszta obronna w zespole dworskim	Parkowa			nr rej. 1886/67 z 15.07.1967 r.
353.	Sidzina	Oficyna w zespole dworskim	Parkowa			nr rej. 1878/67 z 23.03.1967 r.
354.	Sidzina	ogrodzenie kościoła				
355.	Sidzina	Plebania	Radziechowska	25		
356.	Sidzina	Budynek gospodarczy przy plebani	Radziechowska	25		
357.	Sidzina	Kapliczka	Elsnera			
358.	Sidzina	Kapliczka	Polna			
359.	Sidzina	Kapliczka			przy domu nr 47 na ul. Radziechowskiej	
360.	Sidzina	Kościół odpustowy p.w. św. Krzyża			"w polu"	
361.	Sidzina	Szkoła podstawowa	Radziechowska	3		
362.	Sidzina	Przedszkole	Radziechowska	38		
363.	Sidzina	Dom Ludowy	Elsnera	23		
364.	Sidzina	Dom	Radziechowska	9		
365.	Sidzina	Remiza	Elsnera	10		
366.	Sidzina	Trafostacja			przy domu ul. Radziechowska 44	
367.	Sidzina	Dom	Elsnera	4		
368.	Sidzina	Dom	Elsnera	8		
369.	Sidzina	Dom	Elsnera	14		
370.	Sidzina	Dom	Grodkowska	7		
371.	Sidzina	Dom	Grodkowska	16		
372.	Sidzina	Dom	Nyska	1		
373.	Sidzina	Dom	Ogrodowa	1		
374.	Sidzina	Dom	Opolska	4		
375.	Sidzina	Dom	Opolska	7		
376.	Sidzina	Dom	Opolska	13		
377.	Sidzina	Budynek mieszkalno - gospodarczy	Opolska	15		
378.	Sidzina	Dom	Polna	16		
379.	Sidzina	Dom	Powstańców	1		w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 1
380.	Sidzina	Dom	Powstańców	5		w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 5
381.	Sidzina	Dom	Powstańców	9		w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 9
382.	Sidzina	Dom	Powstańców	18		w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 18
383.	Sidzina	Dom	Powstańców	19		w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 19
384.	Sidzina	Stodoła	Powstańców	22		w planie zagospodarowania błędnie oznaczony jako dom Partyzantów 22
385.	Sidzina	Dom	Powstańców	24		w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 24
386.	Sidzina	Dom	Partyzantów	2		
387.	Sidzina	Dom	Radziechowska	2		

388.	Sidzina	Stodoła	Radziechowska	2		
389.	Sidzina	Stodoła	Radziechowska	8		
390.	Sidzina	Dom	Radziechowska	10		
391.	Sidzina	Dom	Powstańców Śląskich	17		w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Polna 16-18
392.	Sidzina	Dom	Radziechowska	19		
393.	Sidzina	Dom	Radziechowska	23		
394.	Sidzina	Dom	Radziechowska	28		
395.	Sidzina	Dom	Radziechowska	39		
396.	Sidzina	Dom	Radziechowska	40		
397.	Sidzina	Dom	Radziechowska	42		
398.	Sidzina	Dom	Radziechowska	46		w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 48
399.	Sidzina	Dom	Radziechowska	51		
400.	Sidzina	Dom	Radziechowska	47		
401.	Sidzina	Dom	Radziechowska	59		
402.	Sidzina	Dom	Radziechowska	63		
403.	Sidzina	Dom	Radziechowska	65		
404.	Skoroszyce	Kościół p.w. św. Jadwigi	Braterstwa Broni	8		nr rej. 1056/65 z 31.03.1965 r.
405.	Skoroszyce	park pałacowy	Parkowa			nr rej. 48/81 z 1.06.1981 r.
406.	Skoroszyce	zespół kapliczek przy murze wokół kościółka	Braterstwa Broni	8		
407.	Skoroszyce	Dzwonnica	Braterstwa Broni	8		
408.	Skoroszyce	Kapliczka			przy ulicy Górnej 30	
409.	Skoroszyce	Kapliczka			przy ulicy Łąkowej	
410.	Skoroszyce	Kapliczka			przy domu ul. Powstańców Śląskich 6	
411.	Skoroszyce	Kapliczka			przy domu ul. Powstańców Śląskich 11	
412.	Skoroszyce	Kapliczka			przy domu ul. Powstańców Śląskich 30	
413.	Skoroszyce	Kapliczka			przy domu ul. Wolności 17	
414.	Skoroszyce	Plebania	Braterstwa Broni	8		
415.	Skoroszyce	Dwór	Parkowa			
416.	Skoroszyce	cmentarz przykościelny	Braterstwa Broni			nr rej. 280/90 z 5.11.1990 r.
417.	Skoroszyce	Świetlica	Powstańców Śląskich	70- 72		
418.	Skoroszyce	Przedszkole	Powstańców Śląskich	16		
419.	Skoroszyce	Remiza	Powstańców Śląskich			
420.	Skoroszyce	Trafostacja	Górna			
421.	Skoroszyce	Zakład mleczarski	Kolejowa	2		
422.	Skoroszyce	Wiadukt			Przy ul. Powstańców Śląskich	
423.	Skoroszyce	Stodoła	Dolna	9		

424.	Skoroszyce	Dom	Dolna	17		
425.	Skoroszyce	Stodoła	Wolności	9		
426.	Skoroszyce	Dom	Dolna	7		
427.	Skoroszyce	Stodoła	Nyska	6		
428.	Skoroszyce	Dom	Dolna	11		
429.	Skoroszyce	Dom	Dolna	12		
430.	Skoroszyce	Dom	Dolna	19		
431.	Skoroszyce	Dom	Nyska	6		
432.	Skoroszyce	Dom	Parkowa	2		
433.	Skoroszyce	Dom	Powstańców	7		
434.	Skoroszyce	Dom	Górna	1		
435.	Skoroszyce	Dom	Górna	3		
436.	Skoroszyce	Stodoła	Górna	10		
437.	Skoroszyce	Dom	Górna	14		
438.	Skoroszyce	Stodoła	Górna	18		
439.	Skoroszyce	Dom	Górna	20		
440.	Skoroszyce	Dom	Górna	32		w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 30
441.	Skoroszyce	Dom	Górna	44		
442.	Skoroszyce	Dom	Wolności	4		
443.	Skoroszyce	Dom	Wolności	5		
444.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	1		
445.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	13		
446.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	14		
447.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	22		
448.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	23		
449.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	24		
450.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	30		
451.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	49		
452.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	51		
453.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	54		
454.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	58		
455.	Skoroszyce	Dom	Powstańców Śląskich	64		
456.	Stary Grodków	Kościół parafialny p.w. św. Trójcy				nr rej. 1156/66 z 17.02.1966 r. nr rej. 145/55 z 19.01.1955 r.
457.	Stary Grodków	Ogrodzenie kościoła				
458.	Stary Grodków	Zespół 4 kapliczek przy murze kościółka				
459.	Stary Grodków	Cmentarz przy kościele				
460.	Stary Grodków	Kapliczka			przy domu nr 19	
461.	Stary	Kapliczka			przy domu nr 34	

	Grodków				
462.	Stary Grodków	Budynek stacji PKP		15a	
463.	Stary Grodków	Budynek poczekalni w zespole stacji kolejowej			obok budynku stacji PKP
464.	Stary Grodków	Dom Nauczyciela		102	
465.	Stary Grodków	Dom		9	
466.	Stary Grodków	Dom		11	
467.	Stary Grodków	Dom		12	
468.	Stary Grodków	Dom		14-16	
469.	Stary Grodków	Budynek gospodarczy		14	
470.	Stary Grodków	Dom		15	
471.	Stary Grodków	Dom		17	
472.	Stary Grodków	Dom		18-20	
473.	Stary Grodków	Dom		21	
474.	Stary Grodków	Dom		34	
475.	Stary Grodków	Dom		36	
476.	Stary Grodków	Dom		37	
477.	Stary Grodków	Dom		38	
478.	Stary Grodków	Dom		39	
479.	Stary Grodków	Dom		43	
480.	Stary Grodków	Dom		55	
481.	Stary Grodków	Dom		61	
482.	Stary Grodków	Dom		65	
483.	Stary Grodków	Dom		67	
484.	Stary Grodków	Dom		70	
485.	Stary Grodków	Dom		71	
486.	Stary Grodków	Dom		72	
487.	Stary Grodków	Dom		75	
488.	Stary Grodków	Dom		85	
489.	Stary Grodków	Dom		88	
490.	Stary Grodków	Dom		89	

491.	Stary Grodków	Dom		91		
492.	Stary Grodków	Dom		92		
493.	Stary Grodków	Dom		95		
494.	Stary Grodków	Stodoła		95-97		
495.	Stary Grodków	Dom		97		
496.	Stary Grodków	Stodoła		98		
497.	Stary Grodków	Dom		101		
498.	Stary Grodków	Dom		106		
499.	Stary Grodków	Budynek gospodarczy		106		
500.	Stary Grodków	Dom		108		
501.	Stary Grodków	Dom		110		
502.	Stary Grodków	Trafostacja				

Przewodniczący Rady Gminy

Henryk Sokółowski